DĚJINY

ČESKÉHO STUDENTSTVA.

OD

FRANT. AUG. SLAVÍKA.

V PRAZE.
NÁKLADEM VLASTNÍM.
1874.

DĚJINY

ČESKÉHO STUDENTSTVA.

Od

FRANT. AUG. SLAVÍKA.

V PRAZE.
Knihtiskárna: J. Otto. — Nákladem vlastním.
1874.

Spisuje na vyzvání slavného výboru léta 1868 „Stručný dějepis akademického čtenářského spolku v Praze“, shledal jsem při tom mnohé zajímavé zprávy o minulosti českého studentstva vůbec, a složil tyto „Dějiny“. I podávám je nyní, poněkud doplněné, k oslavě pětadvacetiletého trvání a vlasteneckého působení téhož akademického spolku, přeje srdečně, aby týž i budoucně prospíval co pravé střediště českého a slovanského studentstva v královské Praze ku blahu svému a ke cti milovaného národa, aby všechno naše studentstvo po příkladě dobrých předků nejen po čas studií, nýbrž i v povolání svém věrně zachovalo upřímnou a účinnou lásku k vlasti a k národu, a slovy i skutky dle sil svých působilo ku zvelebení jazyka mateřského *svorně a vytrvale.*

V Praze dne 8. listopadu 1873.

F. A. S.

Milá vlast naše chovala již v nejstarší době prameny osvěty, podávajíc národu svému potřebného vzdělání. České školy šířily časové vědomosti nejen u vlasti samé, nýbrž i v okolní národy. Známa jest škola v Budči, kde na př. učil se sv. Václav, potomní panovník český (od r. 928—935), jazyku latinskému a československému; škola na Vyšehradě, v níž před r. 1032 vyučen byl sv. Prokop, opat slovanského kláštera na Sázavě, písmu slovanskému, a jiné školy, které při klášteřích a chrámech kapitulních a kolegiátních, hlavních to sídlech učenosti a umělosti tehdá zřízeny byly.

Pro vyšší vzdělání konali Čechové pilné cesty na slavná tehdáž učení v Paříži a nejvíce v Bononii, kde činili při universitě ultramontanské zvláštní jeden z osmnácti národův, na něž tato rozdělena byla. A záhy pomýšlelo se též, aby k podobnému učení příležitost i doma poskytnuta byla. „Již na počátku XIII. století, totiž okolo r. 1215, bylo v Čechách tak nazvané studium particulare čili studium generale minus na hradě Pražském při kostele sv. Víta, kdež, pokud se ví, učení filosofická čili předmětové tak nazvané fakulty svobodného učení se přednášeli.“ R. 1294 pak za krále Václava II., syna Otakarova, jednalo se na

sněmu, aby na spůsob universit vlašských obecné učení v Praze zřízeno bylo; než pro řevnivost pánů proti zmáhajícímu se stavu kněžskému a pro roznícení myslí v Čechách stranu národnosti, když Němci valně do měst uváděni a k jejich prospěchu rozličné výhody jim dány, odložena byla záležitost ta, a provedena teprv, až král český Karel I., jenž byl na vysokých školách Pařížských studoval, vyjednal podle tehdejšího mínění nutné povolení od papeže Klimenta VI. v Avignoně dne 26. ledna 1347, položil stavům sněm, kdež oni k založení studia svolení a žádost svou přičinili; načež pak onen král zakládací list obecného čili svobodného učení pod zlatou bullou královskou dne 7. dubna 1348 vydal.

Tato v severní a střední Evropě první universita rozdělovala se na čtyry národy, totiž na český, polský, bavorský a saský, a údové její byli mistři a studenti bez rozdílu.

Student mohl býti volen do všech úřadův universitních, mohl býti údem rady universitní, místorektorem i rektorem. Ovšem z úcty k mistrům volívali studenti v universitní radu samé mistry; když ale později roku 1372 právníci sobě zvláštní universitu založili a tím učení Pražské na dvě university rozděleno bylo, volívali tito obyčejně studenta za svého rektora. Bývaliť tehdá studenti, „jako v jiných obecných učeních tak i v Praze z většího dílu starši než za našeho věku, a zvláště ve vyšších fakultách, totiž theologické, právnické

a lékařské, do kterých se tak jako do r. 1849 vstupovalo teprv po odbytém učení ve fakultě artistské. Obyčejně byli posluchači fakult těchto vyšších osoby již v rozličném povolání, dílem u vysokých úřadech a důstojenstvích, zvlášť duchovních postavené". Veliký počet byl jich ze zámožných rodin stavu městského, pak bohatých kupcův a peněžníků, kteří zde vedle studií svých zastávali také obchodní záležitosti otců svých. „Chudši studenti ze vzdálených zemí přicházeli co famulové čili služebníci bohatých praebendatů a panských synů, jsouce jich spolužáci. Jiní pomáhali si žebrotou, vysílajíce z prostředka svého posly po rozličných osobách, zvlášť duchovních a školních v Praze s listy nebo verši společně k tomu skládanými, ve kterých rozličné vtipné i nevtipné žerty provozovali.*) Co tak jako na spůsob koledy sebrali, o to se k nadlepšení svému dělili. V bujnosti své pak přivodili rychtáře a konšely městské dosti často v nesnázi svými mnohými rvačkami s druhými obyvateli města a jinými podobnými výstupky, při kterých nebylo vždycky snadno zachovati svobody obecného učení se strany jurisdikce studentské." **) Takový výjev líčí nám také zajímavá báseň z té doby „Podkoní a žák", anať o tehdejším životě

*) Písně studentské z XV. století viz V. V. Tomka Děje university Pražské díl I. str. 80—81; Časopis českého museum r. 1829. I. str. 80; Rozbor 1842, str. 146.

**) *Vác. V. Tomek*: Děje university Pražské, díl I. str. 2, 20, 24, 57, 78.

studentském vtipně vypravuje. Student hrdým byl na „bydlo školnie . . . tuť je ve všem prayá zvóle“ a na svobody, jakými nadáni byli. A záhy již pěstovali též umění dramatické, provozujíce vážné a veselé hry divadelní.*)

Svobodami, jimiž studenti nadáni byli, osvobozeni byli ode všech soudů království českého. Všelijaké rozepře mezi údy university, neb i jinými, od kterýchž by se jim co ubližovalo, rozsuzovány byly rektorem společně s radou universitní. Právo to potvrzovali jim vždy králové čeští, na př. Václav IV. dne 22. listopadu 1392, Zikmund dne 12. dubna 1437, Vladislav II. dne 22. dubna 1507, Ferdinand I. dne 5. května 1537, a na přímluvu krále Václava IV. také papež Bonifacius IX. Majestátem císaře Karla IV. dne 19. února 1358 dána byla rektorovi a žákovstvu svoboda na některé lidi a statky ve vsech a jejich okršlcích: v Brozanech, v Chudolazech, v Zalezli, v Veselém Boru a v jiných místech, která jim náležela, aby poddaní jejich nebyli povinni před žádným soudem státi, nežli před králem a komisaři královskými, k tomu zvláště králem ustanovenými.

Mimo to měli čeští studenti ještě jiné statky výhradně jim odkázané; totiž: Jan Reyček z Ledeč, měšťan Starého města Pražského, vyzdvihl roku 1438 kollej, již nazvali kollej P. Marie, „pro

*) Výbor z literatury české, díl I. str. 943—956 a str. 66—82.

národ český, v kterémž dvanácte studentů chudých a třináctý kněz se chovali a ti filosofii učiti se a pod obojí přijímati mají“; nadal k té kolleji platu stálého ročně 40 kop grošů českých ze vsi Michle, též ves Dolany se vším příslušenstvím, a za direktory nařídil mistry národa českého a je za pány dědičné vystavil. Následujícího pak roku 1439 odkázal „dům svůj se zahradou studentům národa českého“, a brzy na to i ves Dolany jim oddána byla. Jiří Kříž v Starém městě Pražském odkázal jim r. 1412 v dědictví díl domu svého při kapli Betlemské ležící; r. 1451 Matiáš Lauda z Chlumčan, „někdy student a potom hofrychtyř měst království českého“: dům svůj od platu svobodný dal studentům chudým svobodných umění, aby v budoucích časích theologové a ochrancové náboženství pod obojí podle písem svatých a spůsobu prvotní církve býti mohli; a odevzdal týmž studentům i knihovnu svou zvláště theologickou.*)

Těmi a jinými vlasteneckými skutky bylo české studentstvo proti cizincům podporováno, kteří sice z českých statků těžili, avšak českému národu a jeho snahám nepřáli. Zmocniloť se tehdá náboženské hnutí národa našeho, a snaha po opravě církevní zmáhala se také mezi údy učení Pražského. České studentstvo přilnulo s nadšenou myslí k národní snaze té a k milovanému svému mistru

*) Privilegia universitatis Pragensis, rukopis v univ. knih. XV. A. 1.

Janu Husovi; studentstvo cizí však odporovalo s mistry svými snahám těm. A když Jeronym Pražský přinesl do Čech knihy Viklefovy z Oxfortu, zvětšeno bylo napnutí to, i vedlo k úplnému rozdělení mezi studentstvem i k urychlení opravy náboženské.

Rozdělení to pocházelo hlavně pro tyto příčiny. Cizinci majíce většinu v universitní radě učinili dne 28. května 1403 nález, že žádný úd university nemá učení Viklefovo (jmenovitě 45 článků z něho vytažených) ani podtají ani veřejně vyznávati a rozšiřovati. Většina jich ovšem svorně držela a věřila v sedmery svátosti církve římské, o moci duchovní, totiž o rozhřešení v zpovědi, o kletbách, obřadech a obyčejích, o právech a svobodách kněžských, o posvátných věcech i kostelních, o počestnosti svátosti, o odpustcích a t. d.; „aniž prý mohou dáni býti na zemi jiní tací náměstci, než papež, jenžto jest hlava a sbor kardinálský, jenžto jest tělo té církve římské". Čeští studenti ale byli proti tomu, pravíce, že potupení a zapovědění oněch 45 článkův učení Viklefova jest zlé a bezprávné; papeže a sboru kardinalského málo vážili, ježto k onomu přivoliti nechtěli, a v těch přích a věcech samo písmo svaté za soudce míti žádali; a byli proti tomu, aby papeže a prelatů nižší nebo poddaní ve všem poslouchali, snažní jsouce což mohli, aby navedli obecný lid k neposlušenství prelatův a papeže.*)

*) Listina v c. k. univ. knihovně XI D. 5. fol. 15.

Zřejmě projevili studující Čechové smýšlení své, když arcibiskup Pražský Zbyněk Zajíc z Hasenburka byl dne 17. července 1408 rozkázal, aby knihy Viklefovy jemu k ohledání vydány byly, a mezi jinými také M. Jan Hus rozkazu tomu se podrobil, ovšem s vyznáním, že nenachází příčiny, proč by ty knihy odsouzeny býti měly. Tu jen čtyři mistři a studenti, jmenovitě Přibík z Hrúzna, Hroch z Podvekl, Michal z Drnovic a j. zpěčovali se a nevydali kněh svých.

Učinili též odvolání k papeži proti dvěma rozkazům na synodě před tím ohlášeným, totiž proti rozkazu týkajícímu se vykládání transsubstantiací, že je to kacířské, že by po posvěcení nebylo v hostii nic jiného než tělo Kristovo, a v kalichu nic jiného než krev Kristova; dále proti rozkazu druhému se strany vydání kněh Viklefových, že jest to naskrze nemoudrý, při tom upřímo čelící rozkaz proti právům a privilegiím učení Pražského. A když arcibiskup přece kázal dne 16. července 1410 knihy ty spáliti, protestovali proti tomu studenti, a jeden z nich složil potupnou píseň, v níž dotýká se arcibiskupa „abecedáře“, jenž teprv abecedě se byl učil, když již arcibiskupem učiněn byl, pravě mezi jiným o něm:

. . . . Biskup Zbyněk abeceda
spálil knihy, co v nich psáno, nic nevěda.

Dvě léta potom, když hlasatelé odpustků papeže Jana XXIII. též i v Praze veřejně na trhy vystupovali pokaždé s bubnováním a lid k přiná-

šení peněz a zboží měli, ač se tomu i theologická fakulta protivila, učinili studenti satyrický průvod po Praze. Jak Martin Lupáč, jenž co student sám průvodu toho se súčastnil, píše, „sebralo se mnoho set studentů, kteří pro spálení těch kněh se rozhněvali, káru připravili a na ni žáka jednoho v roucho nevěstčí pěkně připraveného vsadili, a na káře té vůkol papežských a kardinálských listův a bul navěšeli. I vozili tu káru po Praze s křikem, a žák ten na ní sedící, jako nevěstka připravený, úlisně lidem lahodil a je žehnal. Potom tu káru na Nové město přitáhše ji pod pranýřem spálili se všemi těmi listy a pečetmi, a to vše na potupu biskupu a jeho prelátům.“ Učinili to vzdor tomu, že tehdáž král Václav dvorem byl na Vyšehradě na Novém městě, arcibiskup s kanovníky na hradě sv. Václava, purkmistr a konšelé v moci úřadní ve všech těch městech, učení Pražské s mnoha tisíci kollegiatů, Čechové také řemesel rozličných a obce veliké; ti téměř všickni takové moci jsouce při arcibiskupu byli.*)

Vůbec vystupovali čeští studenti rozhodně v onom náboženském hnutí na straně M. Jana Husi a M. Jeronyma Pražského, účastnili se schůzí a rokování, projevovali zřejmě souhlas svůj s odvahou a neohrožeností mužův opravymilovných, přední vůdce národní provázeli po často bouřných shromážděních u slavnostním průvodu k obydlí

*) *Havel Žalanský* (r. 1619): Hus, Jeronym a Žižka, nově vyd. str. 57, 58.

jejich*), ujímali se pronásledovaných, jako na př. když konšelé začali zatýkati některé osoby pro osvědčené smýšlení; celkem podporovali značně tehdejší hnutí náboženské a přispívali k urychlení jeho.

M. Jan Hus znal upřímnou a obětivou snahu českého studentstva, a chovaje k němu sám otcovskou lásku byl jeho i v posledních dnech života svého pamětliv. Před osudným odjezdem svým z milé vlasti české do Kostnice rozloučil se se všemi posluchači a přáteli svými v Čechách psaním srdečným, a „tutéž dobu oznámil nejmilejšímu svému žákovi Martinovi svou poslední vůli ve psaní zavřeném, jehož nemělo se otevříti dříve, nežby došla ouplná jistota o jeho smrti“. **) A v posledním listu svém, v žaláři v okovech čekaje nazejtří na smrt odsouzení, píše: „— — prosím mistróv, aby jsúce dobře živi své žáky věrně učili, najprvé aby pána boha milovali, pro jeho se slávu učili a pro prospěch obce a své spasenie, ale ne pro lakomstvie ani pro světské zvelebenie; prosím studentuov i jiných žákóv, aby mistróv svých v dobrém poslúchali a aby pilně pro boží chválu a pro spasenie své a jiných lidí se učili.“ —

*) Vyobrazení takového průvodu viz na př. v Zapově Českomoravské kronice.

**) *Frant. Palacký*: Dějiny národu českého, dílu III. částka I. str. 156—157.

A české studentstvo nadšeno velebným příkladem mistra svého věrno zůstávalo snahám národním a náboženským, zápasilo statečně proti všelijakým nepřátelům, obětovalo v čisté lásce vlastenecké i život svůj, aby pomohlo provésti vznešené snahy české — svobodu svědomí a svobodu národa! — I v dobách pozdějších následovalo slov a příkladu jeho; nebo když povstávala slavná Jednota Bratří českých, těchto pravých nástupcův učení Husova, shledáváme již mezi prvními údy jejími české studenty, na př. Augustina Habara z Chrudimi, Řehoře ze Sušic, Petra Ledce a jiné, z nichž byli mnozí na počátku r. 1461 také zatčeni a uvězněni, jiným pak obydlí byla prohledána a náboženská pojednání co „podezřilá a pobouřlivá“ pobrána*). —

Jiná doba nastala českému studentstvu, když na trůn český dostal se r. 1526 arcikníže rakouský Ferdinand I., a od té doby vzešel opět národnosti české zápas s němectvím, které vtíralo se znova v jednání veřejné, státní a církevní. Různice náboženské ovšem i dále trvaly, a tu snažil se nový panovník, horlivý jsa katolík, aby uvedl celé Čechy zase v jednotu církve římské. Sesiloval tedy stranu pod jednou, a povolal v úmyslu tom i řeholi jesuitů do Čech, odevzdal jim roku 1556 kollej sv. Klimenta v Praze, kdež oni přede vším učení filo-

*) *Ant. Gindely*: Geschichte der böhm. Brüder, I. B., S. 28—29.

sofická a theologická otevřeli a tím o vychování mládeže katolické a o vzdělání duchovenstva dle zásad svých se snažili. Bohužel, dařilo se počínání jejich a následky toho počaly se brzy jeviti. Mysli byly zatemňovány, mravní síla ochabovala víc a více, až konečně národ náš, jenž osvětou byl se druhdy naďe všecky okolní národy povznesl, jenž mocí ducha a zbraně vítězil nad přečetnými nepřáteli, přemožen klesal. — Vychovanec a nástroj jesuitský Ferdinand II. vydatné konal služby zájmům vychovatelů svých na záhubu národa českého. Strana pod obojí a zvláště šlechetná Jednota Bratří českých byla krutě pronásledována; odejmuta jim universita roku 1622 a odevzdána jest otčímské péči jesuitův, čímž ovšem dostalo se těmto i řízení a dohled nade všemi školami městskými v Čechách.

Všemožně usilovali o to, aby přivedli studenty na svou stranu, a skutečně také mnohých opanovali. Takovýchto svedených studentův užívali často k záměrům svým; ono poddaně plnilo vůli jejich, jako na př. r. 1623, když ponuknutím jesuity J. Plachého někteří studenti shodili s věže Týnské sochu krále Jiřího z Poděbrad a kalich, znak víry svých otců, na která místa potom socha Ferdinanda II. a obraz Panny Marie postaveny byly.

Mnozí studenti však zachovali věrně učení M. Jana Husi, a snášeli pro víru a přesvědčení své, pro svobodu svědomí, též i žalář a muka všelijaká. Historie o těžkých protivenstvích církve české

dává nám o tom svědectví. „Nepřátelé naši,“ vypravuje, „ty toliko téměř vraždili, ke kterým jakou politickou příčinu vymysliti mohli, jak toho zkusil (roku 1622) i Ondřej Chebďovský, student a mládenec pobožný. Toho zajisté, když se z své vlasti, Poděbrad, do Kladska k hraběti z Turnu, pánu svému, u něhož na ten čas v službě byl, navracoval, v Dobrušce jali a v Hradci na kůl dali, před lidem mluvíce, že zrádcem byl, ačkoli nic při něm krom některých listů od přátel k přátelům nenalezli, ani žádným mučením na něm nic vymučiti nemohli.“ *) Takoví víře svých otců věrní studenti museli pak arci s milovanou vlastí českou se rozloučiti a do ciziny před násilím ustoupiti, doufajíce — bohužel marně — že budou moci snad opět k ní se vrátiti. —

Ty pak, kteří ve vlasti zůstali, buď již dříve katolíci jsouce nebo na víru tuto přestoupivše, jakož i dorůstající mládež vidíme v krátkém čase od jesuitův ovládnuty. A nebylo již od té doby až na počátek XIX. století v českém studentstvu lásky k českému jazyku, k českému národu. Udušen byl v něm ušlechtilý tento cit, udušeno v něm vlastenecké sebevědomí. Minulost celého národa a zvláště nejslavnějších mužů jeho vypravována mu křivými zprávami, ošemetnými pomluvami, takže mladistvá mysl jeho hrozila se zhanobených obrazů těch, odvracela se od nich,

*) Historie o těžkých protivenstvích církve české str. 238—239.

zapírajíc proto mateřskou řeč a odcizujíc se zcela národu svému, k jehož útěše a sílení pracovati měla.

Ku své rodné zemi však přece chovalo studentstvo účinnou lásku i v pozdějších dobách, a ochotně nabízelo služby své, kdykoli některý nepřítel ohrožoval českou vlast a zvláště královské hlavní město Prahu. V takových nebezpečných dobách válečných sestupovalo se studentstvo naše v tak zvané legie studentské, a konalo ve spojení s ostatním vojskem platné služby válečné.

Studentské legie

tyto povstaly v následujících dobách:
v třicetileté válce roku 1639 a 1648,
v bavorsko-francouzské válce roku 1741 —1742,
v druhé válce slezské roku 1744,
v Napoleonských válkách roku 1800 a 1809,
a konečně roku 1848.

Některé z nich vynikaly živým účastenstvím v boji, zvláště legie roku 1648, 1741, 1800 a 1848, jiným opět nedostalo se žádané k tomu příležitosti, jak následující zprávy o jednotlivých legiích vypravují.

1. Studentská legie roku 1639.

První tato legie byla zřízena, když švédský general Baner města Pražská oblehal. Velmi statečně pomáhali studenti měst těchto proti nepřá-

telským útokům obhajovati, až konečně nepřítel odtáhnouti musel. Praporec, jenž tehdy vlál v čele studentstva, ozdobený na jedné straně obrazem Panny Marie a na druhé lvem českým, potom uložen byl v kolleji Karlově.

2. Studentská legie roku 1648.

Když pak dne 26. července 1648 druhý švédský general Königsmark hrad Pražský a Malou stranu přepadl a jich se zmocnil, sáhlo studentstvo zase ku zbrani. Byloť toho času množství studentů v městech Pražských. I shromáždili se v Karlově kolleji a vyslali některé osoby z prostředku svého k primatoru staroměstskému Mikuláši Frant. Turkovi z Rosenthalu žádajíce, aby je zbraněmi a jinými potřebami vojenskými opatřil, poněvadž onen praporec studentský beze zbraně v té kolleji ukryt ležel. Primas shledav takovou jejich hrdinskou a zmužilou mysl i povolnost, rozkázal ihned, aby zbraně a potřebné věci studentům do Karlovy kolleje dány byly. Ozbrojivše se zde, táhli na místo před kollej Klementinskou, sešikovali a rozdělili se na osm setnin, ano jich na počátku 745 osob bylo, a při té příležitosti zvolili sobě za hejtmana Hanuše Kaufera, jenž už r. 1639 v legii studentské velmi statečně se zachoval, a nyní zase nejprvnější z nich zbraně se chopil a jiné k obraně vyzýval. V řadě studentů byli také někteří professorové, jmenovitě náš vlastenecký Bohuslav Balbín a Jiří Plachý, jesuita. Vykázána byla studentům

k obhájení staroměstská brána mostská a nábřeží od kláštera křižovníků s červenou hvězdou až ku klášteru kněží sv. kříže velkého. Mimo to bývala oddělení studentské legie často na nejnebezpečnější místa posílána.

Již dne 1. srpna, když došly spolehlivé zprávy, že Švédové stany své mezi Vysočany a Hloupětínem rozbijeti a ležení vyměřovati počali, a velitel general Kolloredo výpad učiniti chtěl, zanechal praporečníka Fabera s praporem a dvěma setninami studentů s plukem Vojtěchá staršího Hada z Proseče při bráně mostské a na mostě, kdež u kříže studentům místo vykázáno bylo; neboť nepřítel se dral po mostě k Starému městu vždy blíže, a postavil téměř u prostřed mostu přes příč dosti silnou zeď a za ni dvě děla. Jiní dva zástupové studentů posláni byli hájiti bránu Horskou (Šibeničnou) a opět jiní dva zástupové hájiti bránu Koňskou. Statečně bojovali studenti na všech místech a vydatně přispívali k odrážení nepřátel.

Kdykoliv Švédové na mostě k útoku se hotovili, vždy byli studenti pohotově, vítajíce je z věže mostské a z vodárny hustou střelbou, takže je pokaždé zpět odehnali. Podobně stalo se i při velkém útoku dne 4. a 7. srpna. Protož usilovali Švédové často ve dne i v noci, aby velkou střelbou studenty od kříže na mostě vyhnali.

Dlouho však nezůstala legie tak silnou. Uprostřed srpna totiž, když švédský general Virtem-

berg dne 15. srpna od Prahy k Táboru odtáhl, odjeli mnozí z vyššího stavu z obleženého města, a s nimi odebralo se také mnoho studentů k rodičům svým na venek. Tím zmenšil se počet legie skoro na polovici, asi na 400; předce však zůstala ve svém prvotním spůsobu válečném, nechajíc sobě hejtmana Hanuše Jiřího Kaufera, auditora Krištofa Kyblina, zástupníka Františka Jul. Rötle z Hirschfeldu, praporečníka Mikuláše Frant. Fabera, strážmistra Mikuláše Maerze, adjutanta Daniele Waldhausera, závodčího Krištofa Norb. Knauta a furyra Karla Ferd. Šeble.

Ti vytrvali pak až do konce obležení v činnosti vojenské, súčastnili se několikráte výpadův, aby přerušili nepřátelům zakládání náspův a podkopův, a vůbec co nejudatněji stále sobě počínali.

Uslyšev o těchto skutcích studentstva císař Ferdinand III., vyznamenal je dvěma zvláštními listy, danými v Linci dne 6. a dne 8. září. Prohlásil těmito studentskou legii za svobodnou, a uznávaje věrnost a znamenitou udatnost, děkuje jim za ochotné služby prokázané, „věčné chvály hodné“, a zakazuje se milostivě, že k potěšení jejich i potomkův to všelijakou milostí a dobrotivostí obzvláště vzpomínati a skutečně jiným ku příkladu odměniti neopomine. Dověděv se pak o příkořích studentstvu často činěných od pluku Valdšteinského, poslal důtklivý list i generalu Kolloredovi vyzývaje jej, aby rychlé a náležité v té věci opatření učinil, aby bylo se studenty s nále-

žitou poctivostí dle jejich akademických svobod jednáno, ani hanlivého spůsobu ani hrubých slov k nim se neužívalo; nýbrž aby spíše všemi potřebami zaopatřováni byli, když vojenské služby jako jiní konají; a zvláště poručil, aby chudým mezi nimi potřebným oděvem se přispělo, by časem pro nedostatek a špatné jednání netratili mysli k další obraně. Při ohlašování oněch dvou listů císařských byla celá legie studentská za křížovníky na rejdišti shromážděna, a jeden každý velice se radoval z uznání toho „chtě pro Jeho Mil. cís. pána svého zdraví i život vynaložiti“.

I počínali sobě dále tím udatněji, v nejmenším sobě nestýskali, na nepřítele nic nedbali, mnoho škody mu působili, takže zvláště na studenty a kněze Švédové a sám jejich velitel největší zlost měli a jim vyhrožovali.

Když tito nepřátelé hlavní a velmi nebezpečný útok dne 24. října podnikli, podkopaniny zapálili, zdi pobořili a silně do obležených pálili a neustále útokem hnali, bojovali naši studenti velmi statečně. Mezi obnoveným útokem účinkovaly silně podkopy; sruby a koše z proutí spletené a kamením naplněné lítaly do povětří i s lidmi, a zastihly právě nejvíce stanoviště studentské, takže vypálený jeden podkop vyhodil Nejedlého, Krále, Hagera, Brendle a jiné až na střechu opodál stojící stodoly Kunštátovské. *)

*) *Jan N. Zatočil*: Leto- a dennopis str. 55.

Při tom také bylo viděti, jak sobě studenti, nejvíce pak Lev, Judex, Lux, Benešovský a Datius při tom útoku počínali a na Švédy doráželi. I bylo při tom útoku, který přes tři hodiny trval, mnoho raněných odnášeno. Studentský vůdce Hanuš Jiří Kaufer byl skrze pravou ruku a Krištof Vinš desátník naskrz prostřelen, a Bochauf a Štiber vyhozeným podkopem smrtelně na hlavě raněni.

Konečně dne 3. listopadu došla zpráva, že Švédové vzdavše se dalšího oblehání odtáhli. Povoleno tedy bylo všem z města vyjíti; a tu někteří studenti pospíchajíce do ležení švédského k Volšanům, nalezli u Vorlovské vinice Tomáše Lubu, desátníka svého, skrze hlavu prostřeleného a Jana Městského velmi těžce před tím raněného, jenž zde v mdlobách o sobě nevěda více hodin ležel. A brzy na to dne 14. listopadu došla toužebně čekaná zvěst, že mír uzavřen a obležení, které již patnácte neděl trvalo, a vůbec záhubné válce konec učiněn jest.

Celkem zahynulo času toho studentů zbitých 13, raněných 45. — Hned po té zprávě dostáv generál Conti rozkaz od císaře, předvolal nejprvé svobodnou legii studentskou před Karlovou kollejí, a jmenem císaře samého u přítomnosti pánů místodržících v městech Pražských poděkování jim učinil, „a z té povinnosti, kterou jsou pánu Bohu všemohoucímu, Jeho cís. a král. Milosti pánu svému nejmilejšímu, též vlasti milé učinili a prokázali, propustil s tím znamenitým zakázáním, že

Jeho c. a k. Milost jich heroidské chování v dobrém připomínati a podle každého zásluhy na památku věčnou, milostí obzvláštní ráčí obdařiti chtíti. A kdoby od vojenských velitelů vysvědčení svého chování žádati chtěl, že každému bez ouplatu vydáno bude". Na to hned praporec i všecka zbraň do kolleje Karlovy donešena a legie studentská rozpuštěna jest.

Listem pak daným dne 4. prosince 1648 a druhým dne 9. ledna 1649 poručil císař Ferdinand III., „aby studujícím vypláceno bylo z kr. komory české 600 ř. tol. na vychování a ošetřování raněných a nemocných", a celé studentské legii 5000 zl. rýnských za tři měsíce zimní žold; takže na jednoho každého od začátku až do konce setrvajícího a propuštěného po 18 zl. 20 kr. vyzdvihli a dostali. Mimo to povolil, aby všickni studenti svobodní do stavu šlechtického povýšeni byli bez ouplatu, a studenti poddaní aby od svých vrchností dědičných skrze výhosty svobodu i se spravedlnostmi po rodičích svých nabytými obdrželi; a jest na př. Hanuš Kaufer povýšen do stavu šlechtického na spůsob rytířský s erbem a titulem von Sturmwehr, Mikuláš Faber von Adlerslöwen, Daniel Hotovecius z Lewenhausu, Václav a Jan Krásný oba von Löwenfeld, Václav Launský von Tiefenthal, Mikuláš Maerz von Pikkenhalt, Jan Norbert Zatočil von Löwenbruck, jenž od počátku až do konce obležení při svobodné legii studentské zůstal a všechno bedlivě

zapisoval a později r. 1685 tiskem vydal.*) Na památku toho obležení dal císař Ferdinand III. r. 1650 kamenný sloup s obrazem P. Marie na Staroměstském náměstí před Týnem postaviti, a na památku této studentské legie postaven byl teprv dne 24. září 1863 pomník na dvoře Klementinském tiše beze všech slavností.

3. Studentská legie roku 1741—1742.

Legii této nedostávalo se sice příležitosti k takovému živému vystoupení, jako legii předešlé; jesť ale rovněž zajímavá a pamětihodná. Zřízena byla, když Francouzi a Bavoři vtrhnuvše do Čech, ku Praze se hrnuli a ji oblehli.

Studenti jsouce pamětlivi předků svých roku 1648, jejichž hrdinskou udatností a statečností v čas švédského obležení zachráněno bylo královské město Pražské, postavili se i v tomto nebezpečném čase k obraně škol a měst Pražských.

Již první den měsíce října sestavena byla první divise o 400 mužích, a do 10. t. m. byly čtyry divise po 400 mužích na rychlo zařízeny, do nichž i malíři a rytci přístupu měli, a proza-

*) Dle *Jana N. Zatočila* z Löwenbrucku: Leto- a dennopis t. j. Celého král. Starého a Nového měst Pražských l. 1648 patnácte neděl, dnem a nocí trvajícího obležení švédského. 1685, str. 4, 6, 7, 18—19, 26—33, 55—56, 62—63, 67, 82—83.

Ant. Rybička: Měšťané a studující Pražští r. 1648. Pomůcka místo- i rodopisná. 1870.

tímně důstojníky opatřeny. Hlavním ředitelem studentských těchto divisí jmenován byl proslulý advokát Václav Neumann z Pucholce. O důstojnících ostatních nenacházíme nijaké zprávy, vyjma jakéhos Antonína Poláka, jenž byl poručíkem čtvrté divisí.

První hlavní stráž legie nacházela se v kolleji jesuitské, druhá v Karolinu; menší stráže akademické byly v kolleji Sv. Václava a v kolleji Andělské. Jeden z hlavních úkolů legie byl střežiti knihovnu v kolleji jesuitské.

Prapor legie, stará to korouhev studentská z roku 1648, choval se v akademické radní světnici v Karolinu. Pamětník jeden z l. 1741 popisuje ji takto: „Byla ze začátku udělána červená, ale slunce jí tuze vytáhlo barvu, a také povětřím, co vystála při švédském obležení, barvu docela ztratila a pro starost žlutá vyhlížela. Nahoře měla přidělaný mosazný ale dobře pozlacený obraz Panny Marie, v prostředku malovaného českého lva a nad ním českou korunu královskou, dole pak nápis Ferdinand III. a pod tím nápis: Pellit, repullit fortiter et viriliter. Anno 1648.“

Akademické setniny byly rozestaveny mezi vojenskými a měšťanskými setninami po hradbách Pražských. Hlavní jich část obsazenu měla čáru od Strahovské až k Bruské bráně. V středišti, totiž na Marianské hradbě, stálo 400 akademiků; na bráně Oujezdské 200, a některá část co záložní sbory osadila Karolin a kollej jesuitskou.

Hlavním velitelem všech sborů Pražských byl hrabě Ogilvi.

Právě o půlnoci ze soboty 25. na neděli 26. listopadu učinili nepřátelé nenadále útok na město. Část Francouzů postavila se proti Strahovské bráně a počala náramnou střelbu, aby posádku k těmto místům lákala, což se také povedlo. V téže chvíli hnali také Bavoři útokem na Oujezdskou bránu.

Jedno z nejnebezpečnějších míst Marianských hradeb hájilo statečně oddělení studentské 530 mužů silno. Stříleli v jednom kuse, ano jeden student, nemaje již, čím by ručnici nabil, bodákem několik Sasíků, k útoku se ženoucích, probodl; než přece museli konečně veliké přesile ustoupiti.

Taktéž na Oujezdské bráně bojovali studenti statečně drahnou chvíli; tuť ale vrhl se na ně celý tém saských granátníkův a museli se také vzdáti. A byli do Oujezdských kasáren uzavřeni, po několika hodinách ale zase propuštěni. Již o páté hodině byla celá Praha v rukou nepřátelských.

Asi půl setniny akademiků nacházelo se v tuto chvíli v Karolině na hlavní stráži. „Slyšíce křik: Vive le roi! od nepřátel téměř všemi ulicemi táhnoucích, nejvíce francouzské jízdy,“ píše jeden pamětník a bývalý legionář, „užili prozřetelnosti, že dali dřevěné stanoviště při hlavní stráži, kde jindy ve dne studentský prapor a zbraně postaveny bývaly, rychle vytrhnouti a odnesti, a vrata kolleje Karlovy bezpečně zatarasivše, i ručnice své i samy se ukryli. Učinili to hlavně z té příčiny,

aby tato stráž osazena nebyla francouzskými vojáky, jako se stalo ve všech ostatních místech, a aby studentský prapor akademikům nebyl vzat.“

To se šťastně povedlo. Francouzi hrnuli se kolem Karolina, netušíce, že v domě tom se kryjí zbraně, lidé a prapor. Když vojsko přešlo, uznali studenti za dobré, přenesti také prach a olovo na bezpečnější místo, a schovali korouhev svou v akademické radní světnici v Karolinu.

Osm dní zůstalo vše skryto, potom ale zráda vyplnila svůj úkol. Poručík Polák pro jakýsi disciplinární přestupek právě několik dní před dobytím Prahy byl sesazen, a maje své přívržence a druhy mezi studenty, dověděl se vždy o všem, co v legii se dělo. Přidal se potají ke straně šířící se mezi šlechtou a měšťanstvem pražským, která zaujata jsouc proti dynastii rakouské, nepřátelskému vpádu velmi přála a země koruny české v jiných rukou byla by ráda viděla; aby se jí zavděčil, vyzradil jí, kde skryta jest ona korouhev, náboj a zbraně studentské legie.

Následkem toho v prvních dnech prosince na večer byla celá kollej Karlova při všech vratech a krámech, na ulici otevřených, francouzskými vojáky pluku de Navarre obklíčena, a tito všichni s nasazenými bodáky dvéře a krámy hlídali, aby nikdo ani vejíti ani vyjíti nemohl. Pátráno po osobách, které v Karolinu meškaly, a po věcech ukrytých; avšak ani náboj ani korouhev nebyla nalezena. Posléz ale děkan Neumann z Pucholce

donucen, vydal prapor, jenž ve vší tichosti byl odnešen k veliteli francouzskému Belle-Islemu na Hradčany do Toskanského domu. Taktéž i náboj dříve popsán a zapečetěn, a druhý na to den odnešen byl. V Karolině pak ubytováno 96 sprostých vojákův a 6 seržantů, pro něž vyprázněno býti muselo velké auditorium právnické a lékařské.

Od této chvíle vydání praporu považovala se studentská legie, aspoň veřejně, za úplně rozpuštěnu; ale potají se jádro její za příčinou jistých závazků ještě drželo pohromadě. Tyto závazky se týkaly bdění nad poklady uměleckými a vědeckými. Nutnost opatření tohoto se brzy osvědčila. Vojáci v Karolině ubytovaní po krátku velmi neslušně si počínali a drancovali kollej dle příležitosti. Vylamovali železné mříže, uráželi zámky, vypáčili dvéře ku kapli vedoucí, vynesli opony a sukna s oltáře a s oken, a posléze i do Karolinské knihovny se drali a ji vydrancovati chtěli. Tuť ovšem bývalí legionáři, střídavě Karolin hlídajíce, o to se zasadili, aby to zamezili.

Počet jejich ale den ode dne se tenčil a již po osmi dnech dvě třetiny právníkův a medikův opustili Prahu, na jiné university se ubírajíce.

Když pak vůdci francouzskému donešeno bylo, že zůstalí studenti posud v rozličných kollejích se scházejí, a obávaje se, aby se opět nesrotili, dal všecky kolleje vojskem osaditi; než i tehdy přece shromažďoval se zbytek legie u jesuitů ve Ferdinandeu. Kollej byla sice zavřena; četa však od-

hodlaných studentů se ještě tam ukrývala, pro případ, kdyby knihovně znova nebezpečí hrozilo. Dlouho se nic nestalo; až 12. července po desáté hodině večer vyburcováni byli jesuité. Několik Francouzů vedralo se do kolleje, a dali mocně otevříti tiskárnu. Stráž přivedla pak faktora, kterýžto sám nějaký spisek vysázeti a tisknouti musel. Když toto vykonáno bylo, vzali spisek i s faktorem s sebou, a pak tohoto tak dlouho střežili, až spis uveřejněn byl. Jeden legionář ale v kolleji přece již dříve vyskoumal, co spisek obsahuje, a rozneslo se po městě, že ve jmenu nového krále (Karla Alberta Bavorského, jenž se dal dne 24. prosince 1741 za českého krále prohlásiti) slíbena jest sedlákům úplná svoboda, kteříž se chopí zbraně proti královně uherské Marii Terezii. Spisovatelem patentu toho byl pověstný Karel David, jenž byl jedním z nejhorlivějších přívrženců nového krále a pro něho zřizoval i jakous obranu zemskou.

Posud ale nevěřilo se studentům. Dne 26. července 1742 povolán byl děkan právnický k Chevertovi, francouzskému vůdci, a zde mu nařízeno jest, aby specifikací studentův a jejich bytů se stala. Odpověděno mu, že pro ten rok se nikdo imatrikulovati nedal. A nečinilo se pak již více zmínky o bývalé legii. *)

*) Pokrok r. 1869 čís. 17. 19. feuilleton: Akademická legie pražská r. 1741.

Tomek W.: Geschichte der Prager Universität. S. 308—309.

Klutschak Fr.: Die Kriegsjahre Prag's in der Mitte des vorigen Jahrhunderts, S. 3.

4. Studentská legie roku 1744.

Po dvou letech zřídila se znova legie, když v sedmileté válce vtrhli Prušáci do Čech a nové obležení a dobývání hrozilo královské Praze; a sice utvořily se tentokráte ve vlastenecké horlivosti hned dvě svobodné sètniny a třetí se sestavovala. Dne 4. září zaujala vykázané stanovisko setnina první a dne 6. září setnina druhá, a konaly řádně všecky služby vojenské nejen na strážích, nýbrž i při obleháních na rozličných nejnebezpečnějších místech. Po čas této služby proti pruskému vpádu dostávali legionáři denně po 17 kr.

Když nepřátelé z Prahy odtáhli a v městě pravidelného vojska nebylo, an císařský vůdce se svými vojáky Prušáky pronásledoval, zastávali studénti se sbory měšťanskými potřebné stráže, až zase dne 9. prosince od císařského pluku pěšího Vetésova, nyní prince pruského číslo 34, vystřídáni byli a dne 4. ledna 1745 zase do škol choditi mohli. Za statečné spolupůsobení v obhajování měst Pražských byly jim potom dvorským dekretem, daným dne 10. února 1746, pochvala a díky vzdány.*)

5. Studentská legie roku 1800.

Když opět roku 1800 nepřátelská vojska vtrhla do zemí rakouských a nebezpečenství též i k vlasti české se blížilo, vyzval arcivévoda Karel, jenž vel-

*) Prager Post-Zeitungen 1744. 1745.
Klutschak Fr.: Die Kriegsjahre Prags. S. 61.

kou legii česko-moravsko-slezskou v zemích koruny české zřizoval, zvláštním provoláním dne 2. listopadu 1800 studentstvo, klada na spolupůsobení jejich u hájení vlasti zvláštní váhu, aby přistoupili k této legii. Pojišťoval jim užívání nadací jejich po čas vojenské služby jakož i při opětném nastoupení studií, s tím doložením, že hlavně k těm, kteří před vstoupením do legie nějaké nadací neměli, po návratu z legie zvláštní pozornost obrácena bude. I přihlásilo se studentů hojný počet, a arcivévoda připověděl jim listinou, danou dne 20. listopadu t. r., mnohé výhody a vyznamenání.

Určeno bylo, aby studenti dostávali mimo pravidelný plat denní 5 kr. a dávky chleba ještě přídavek denně 12 kr., a legie jejich nazvána byla tělesný prapor arcivévodův; aby se s nimi při cvičení a vůbec po celou službu v legii zcela slušně a čestně jednalo se strany nižších i vyšších důstojníkův, aby nosili zvláštní znamení na rozdíl od ostatních obranců, zaopatřeni byli nejlehčí zbraní střelnou, a dokud by v Praze zůstali, aby do kasáren dáni nebyli. Ti pak, jenž by ve službě se vyznamenali, měli přiměřeně povýšeni, a kdyby snad od nepřítele raněni a k uživení sebe neschopnými se stali, zaslouženě podporováni býti.

Zároveň vymoženy byly senatem akademickým i některé jiné výhody, jako že léta v legii strávená počítána býti měla při budoucím povolání,

a kdyby se studia jejich se službou spojiti nemohla, že dovoleno jim, aby beze všech útrat soukromě zkoušeti se dali.

Professorové pak povzbuzovali studenty na vyšší rozkaz, vykládajíce, že čest a povinnost káže jim, aby vstoupili do vlastenecké legie, že tu studenti onen zvláštní sbor tvořiti budou a cesta ku všem vyznamenáním otevřena jest; i připomínali jim události minulé, chválíce studentstvo Pražské z let 1648 a 1741 až 1744, kdy toto udatným obrancem vlasti se osvědčilo.

Veliké nadšení vzbudilo vyzvání to a slib, že sám arcivévoda legii veleti bude. I sestoupily se místo dvou očekávaných setnin čtyry, jež arcivévoda také skutečně za svůj tělesný prapor povýšil.

Každá setnina měla svého hejtmana, poručíka, strážmistra a desátníka, zvláště z pravidelného vojska vybrané; mezi legionisty nebylo nijakého rozdílu. Rozeznávali se však od ostatních dobrovolníků náramky ze stříbra a červeného hedbáví, majíce ještě na šavlích místo kožených třapce z hedvábí černožlutého, na kloboucích chochol z bílých per.*)

Ve zbrani cvičili se v určitých hodinách dopoledne od $10^1/_4$—$12^1/_4$ a odpoledne, nezanedbávajíce mezi tím i přednášky. Dne 13. prosince o 10. hodině prohlížel arcivévoda před odjezdem svým k hlavnímu vojsku studentskou legii na Kar-

*) Vyobrazení studentů r. 1800 viz v Libussa, Jahrbuch 1859, S. 105.

lově náměstí za velikého účastenství lidu, a slavnostně ponejprv vytáhli studenti dne 21. prosince, když v metropolitanském chrámu Páně odbývána byla mše sv. na požehnání císařským zbraním.

A hned na to dostala legie rozkaz, aby z Prahy vytáhla a k Budějovicům pospíšila. Nyní tedy nastala studentům opravdová služba vojenská. I zvoleni jsou k udržování pořádku šest výborů, totiž: právníci Karel Václav Volfram, Antonín Volný, Antonín Koudelka, filosofové František Kozel, Josef Herrmann a Josef Stursa.

Stavové čeští darovali studentům prapor, jenž posvěcen byl dne 26. prosince v 10 hodin v kostele Týnském, ana legie na Staroměstském náměstí postavena byla. Na to dne 27. t. m. skládali studenti zvláštní přísahu, v níž hlavně na tu podmínku kladen důraz, že jen „v naší vlasti“ k válečným službám užíváni býti mají; a den 28. prosince byl určen k odchodu z Prahy na jižní hranice vlasti české.

Vypravily se na pochod čtyry setniny, a sice čítala první setnina: 6 studentů z nižšího gymnasia, 21 z humanitních tříd, 85 filosofů, 13 bohoslovců, 34 právníky, 1 medika, celkem 160; druhá: 8 z nižš. gymn., 18 z hum. tříd, 99 filos., 12 boh., 10 práv., 8 techniků, celkem 155; třetí: 8 z nižš. gymn., 15 z hum. tříd, 103 fil., 24 boh., 2 práv., 2 med., 3 tech., 2 chirurgy, celkem 159; čtvrtá: 4 z niž. gymn., 14 z hum. tříd, 90 fil., 17 boh., 30 práv., 2 med., 2 tech., 1 chir., celkem

160; dohromady dle studií: 26 z niž. gymn., 68 z hum. tříd, 377 fil., 66 boh., 76 práv., 5 med., 13 tech., 3 chir.; celá legie studentská tedy 634 mužův. *)

V neděli dne 28. prosince byli tiché mši sv. na dvoře Klementinském přítomni, a vytáhli pak v úplné zbroji po 10. hodině za velení Jos. Ant. Vratislava hraběte z Mitrovic přes Karlovo náměstí a skrze Vyšehradskou bránu z královské Prahy. Byl prý to krásný, dojemný pohled na studentskou legii, v skutku slavnostní pochod vlasteneckých akademikův!

Před branou byly jim odňaty vaky a na útraty university do Budějovic zvláštní přípřeží dopraveny. První den 28. prosince došli do Jesenic, 29. do Dnespek, 30. byvše na pochodu v Benešově slavnostně od občanstva uvítáni a doprovozeni, do Bystřice, kdež 31. prosince první odpočinek za studeného počasí měli; dne 1. ledna 1801 došli do Milčína, 2. do Tábora, 3. do Soběslavi, kde 4. odpočívali, 5. do Veselí a 6. ledna konečně do Budějovic, hlavního místa česko-moravsko-slezské legie.

Jako všude na pochodu svém, tak i zde byli studenti od občanů srdečně uvítáni a ubytováni. Ještě téhož dne osadili studenti hlavní a jiné vedlejší stráže, a cvičili se pak ve zbrani každého dne; než před nepřítele nepřišli, an dne 9. února 1801 v Lüneville mír učiněn jest.

*) Počítáno dle seznamu studentů jednotlivých setnin.

Celá legie měla býti rozpuštěna, že však sobě císař sám přál viděti ještě studentskou legii, zůstala tato v Budějovicích, až dne 8. dubna t. r. císař s mnohými vévodami a důstojníky přijel a druhého dne legii si prohlédnul. Studenti v počtu 180 mužů zastávali u něho čestnou službu, načež jim po přehlídce dne 9. dubna nejvyšší uznání vysloveno a všichni dne 11. t. m. na cestu propuštěni byli.

Do Prahy navrátili se zase po desíti dnech (21. dudna) a uvítáni jsou od veškerého měšťanstva velmi čestně. Obklopeni měšťanskými sbory kráčeli tu studenti po Karlovu náměstí, Širokou ulicí, po Příkopech, skrze Prašnou bránu, Celetnou ulicí na Staroměstské náměstí, kdež uvítáni byli od professorův, ostatních studentův a velikého množství lidu.

Po odbyté slavnosti byl prapor, jenž císař a arcivévoda Karel studentské legii daroval, uložen na památku do velké síně v Karolině, a legie trvavši 123 dní se rozešla. *)

Pomníkem oslavil později tuto legii bývalý úd její Vácslav Horáček, vlastenecký farář a arcibiskupský notář v Ondřejově nedaleko Benešova. Postavil totiž roku 1843 u svého farního sídla na hoře Kalvarii nákladem 200 zl. stř. půl třetího sáhu vysoký trojhranný obelisk, ozdobený krásným kří-

*) *Paul Al. Klar*: Libussa, Jahrbuch für 1859: „Die Prager Akademische Legion vom Jahre 1800. Mit einer Lithografie. S. 105—158.

žem, a pro věčné zachování toho pomníku zároveň ustanovil fundací 100 zl. stř.*) Dne 16. června 1843 u přítomnosti celé své osady ho posvětil a dojemnou řečí přítomným vysvětlil význam jeho, jenž má na desce mramorové tento nápis:

„Monumentum — signo sanctae crucis decoratum — honori cohortis academicae anno 1800 Praga Budvicium properantis adversus Gallos impetum patriae minitantes, posuit anno 1843 Venceslaus Horáček, quondam ejusdam cohortis membrum, tunc pugnaturus pro rege caro — pro patria cara“ (t. j. Památník — znamením svatého kříže ozdobený — ke cti pluku akademického roku 1800 z Prahy do Budějovic spěchajícího proti Frankům vlasti vpádem hrozícím, postavil roku 1843 Václav Horáček, tehdá téhož pluku oud, chtěvší bojovati pro mileného krále — pro milenou vlast).

6. Studentská legie roku 1809.

Předešlá legie nepřišla sice do boje s nepřítelem; ukázalo se však opět, že studentstvo každé doby jest dobrou školou pro důstojnické hodnosti. Zkušenosti této použilo se tedy roku 1809, když nové neštěstí hrozilo rakouské říši. Pražská universita musela k prvnímu Pražskému sboru zemské obrany postaviti 200 studentů, kteří tehdy vylosováni byli. Ještě před odchodem proti nepříteli byli velmi mnozí za důstojníky povýšeni, takže studentské oddělení dvou setnin stálým povyšováním

*) **Květy, národní zábavník, roku 1843, čís. 86, str. 346.**

na jednu setninu ztenčeno bylo. Kromě toho vstoupil veliký počet studentů jakožto důstojníci k zemské obraně a k jiným plukům. Legie tato, nazvána císařský tělesný prapor, vytáhla dne 1. května 1809 z Prahy k českým hranicům; avšak dále o ní nenalezáme podrobných zpráv, an žádný z pamětníků, pokud známo, nějaké zprávy nezanechal.

Po celý čas těchto legií nebylo v českém studentstvu národního sebevědomí, lásky k českému jazyku. Ano velmi mnozí, zvláště synové městští, již od mládí se odnárodňovali a neznajíce v pravdě minulost národu, z něhož sami procházeli, ani povahu lidu, zapírali často mateřskou řeč a českou národnost, ba sami zlehčovali ubohý národ a tupili krásnou mluvu jeho. Takovými lidmi šířila se také němčina valně po dědinách českých a vypuzovala češtinu z vlastního jejího domova, ze života rodinného, společenského a vědeckého. Literatura německá nabývala v českých zemích tím větší půdy a zapuzovala víc a více českou. Mnozí odnárodnělí studenti sami k tomu přispívali také literárními pracemi, a jejich pokusy nalezaly pochvaly časem i od předních spisovatelů zahraničných, na př. Kr. M. Wielanda*).

Studentský život takových odnárodnělých jinochů, zvláště „Pražských filosofů“ byl pak ovšem

*) *Josef Jungmann*: Historie literatury české, II. vydání str. 249, 434 čís. 914.

poněkud také „podoben buršáckému živobytí studentů na německých universitách (který se vší neplechou svou uveden k nám teprv za konstituční éry Rakouska co vzácný kvítek vzorné kultury německé). Tolik jisto jest, že z Pražských studentů byli „filosofové“ nejzhejralejší: pitky, odvážné hry a jiné prostopášnosti byly v jisté době na denním pořádku; nezřídka přiházely se i pranice, jakož jmenovitě stalo se roku 1824, že množství studentů, nejvíce „filosofů“, pro opakované hospodské výtržnosti s tovaryši řemeslnickými, na výslovný rozkaz císaře Františka, který toho roku Prahu navštívil a v divadle si Štěpánkova „Čecha a Němce“ zahráti dal, za trest odvedeno jest k vojsku.“ *)

Teprv když ušlechtilí mužové čistou obětavou láskou k drahé řeči mateřské nadšeni křísili zubožený národ, učili jej znáti minulost jeho, počalo také studentstvo české se probouzeti, a uvědoměno jsouc opět, zřejmě k mateřské řeči se hlásiti, ano pomáhati vůdcům svým uvědomovati český lid. A zmáhající se tento duch vlastenecký zlepšil i život studentský, zušlechťuje patrně mrav jeho. „Každý zajisté, kdo vřelou láskou přilnul k národu svému, v očích světa opovrženém a většinou samým sebou povrhujícímu, učinil tím obět nemalou, ne-

*) *Jakub Malý*: Zpomínky a úvahy starého vlastence str. 41.

boť vymknuv se takořka z obecných kolejí, v nichž tehdejší svět se pohyboval, vydával se vědomě útrpnému politování jiných, muse připraven býti na to, že lidé po ulicích budou na něj ukazovati prstem co na nějakého podivína, který nemá svých pět pohromadě aneb o kolečko víc, musil vzdáti se naděje v někdejší skvělejší nebo jen schopnostem jeho přiměřené postavení v životě; slovem, musil takořka posvětiti se věci, již podporovati byl zvolil za cíl svého působení. Vědomí tak veliké oběti musilo mladíka, který měl dosti odhodlanosti k podstoupení jí, nemálo povznášeti v jeho vědomí, neboť cítil se skutečně na vyšším duševním stanovisku, nežli veliké stádo lidí obyčejných. Tato oprávněná hrdost pobádala jej, aby se v každém ohledu stal hodným takového vyššího mravního postavení; s jiné pak strany šlechetnost a vznešenost idey, pro kterou zaujat byl, nedopouštěla, aby kdy uvázl v kalu všedních prostopášností — mysl takového mladíka nesla se v každém ohledu výše. A měl-li platně prospěti vlasti a národu, musil se přičiniti, aby se k tomu spůsobným učinil „a to přede vším vyhledáváním vyššího vzdělání; neboť to přesvědčení bylo již všeobecné mezi probudilými národovci, že nelze dosáhnouti žádoucího cíle cestou násilnou, než toliko mravním působením kulturního povznešení národu. Konečně, chtěl-li mladý vlastenec, aby národ jeho, tak velice ponížený, zase k náležité cti byl přiveden, musil k tomu přispěti též příkladem vlastním; pročež

bedlivě se vystříhaje všeho, co by dobré pověsti jeho mohlo škoditi, pilen byl všemožně správnosti v životě svém, zakládaje sobě nemálo na mravní zachovalosti a počestnosti. Doslovně pravda jest, že nejeden mladík stav se vlastencem zachráněn tím byl od mravní zkázy, a že od té doby, co smýšlení národní se mezi studentstvem zmáhalo, toto i méně zhýřilým se stávalo.“ *)

Uvědomělí studenti pracovali potom úsilovně ku probuzení lidu, ano jednotlivci vykonali záhy díla památná, a dávali jiným krásný příklad účinné lásky vlastenecké; na př. Karel Ignác Thám (narozen r. 1763) důkladným studováním nabyv neobyčejné času svého známosti řeči a historie domácí a „přesvědčiv se takto v plné míře o bohatosti, vzdělanosti, ohebnosti a ušlechtilosti jazyka domácího, zahořel tím větší láskou a horlivostí k němu a ustavil se pevně na tom, že se oddá docela studiím linguistickým a že dle vší možnosti bude působiti k obnovení, vyzdvižení a vzdělávání řeči a národnosti české, a to tím více, ješto byl vyrozuměl, že právě tehdá nemálo odrodilců a nepříznivců jazyka domácího se vší mocí o to se zasazovalo, aby jej z počtu jazyků živých a platných vyhladili a na jeho místo němčině a frančtině ve veřejném i soukromém životě a obchodu průchod zjednali“. Horlivě ujímal se jazyka českého a již co 20letý mladík vydal r. 1783 ráznou „Obranu jazyka českého proti zlobivým jeho utr-

*) Tamtéž str. 50—52.

bačům", a věda, jak velice přispívá divadlo k ušlechtění lidu a k vzdělávání jazyka, pracoval s bratrem svým Váeslavem (nar. asi r. 1765), aby hry české v Praze dávány byly, účinkovali tu i co herci i co překladatelé dramatičtí; na př. Váeslav Thám sepsal původní hru „Švédská vojna v Čechách čili Udatnost Pražských měšťanův a studentů", přeložil „Žebravý student" a j. a vydal jsa 20 let stár první sbírku básní českých, nazvanou „Básně v řeči vázané" r. 1785.

Rovněž i Šebestian Hněvkovský (nar. 1770) co student zahořel vroucí láskou k českému národu, záhy zamiloval si opovržený jazyk mateřský, přilnul k němu láskou nadšeného srdce mladistvého, pilně studoval staročeské spisy a již co student pracoval s jinými pro divadlo české na př. text ke „Kouzelné flétně". Horlivě šířil vlastenecké smýšlení mezi druhy svými; uvědomil na př. Antonína Puchmayera a rodáky své, bratry Vojtěcha a Jana Nejedlého a j., kteří pak vespolek činili první novočeskou školu básnickou, začali v básnictví českém novou dobu, skládajíce dle učení J. Dobrovského verši přízvučnými a vydali dle příkladu Thámova roku 1795 první díl „Sebrání básní a zpěvů", aby „tudy krajanům svým přemilým, ježto potud nemalý trpí na básně nedostatek, poněkud posloužiti mohli". *)

*) Předmluva od vydavatele Ant. Puchmayera psaná dne 10. dubna 1795.

V první polovici XIX. století František Palacký (20letý) a P. J. Šafařík (23letý) vystoupili roku 1818 na opravu českého veršování svými „Počátky českého básnictví“, obracujíce zřetel k prosodii časoměrné, a známi byli již v mladém věku svém pilnými studiemi dějepisnými.

Frant. Lad. Čelakovský (nar. 1799) vynikal již r. 1822 svými „Smíšenými básněmi“ a „Slovanskými národními písněmi“; taktéž i vroucí přátelé jeho v dobách studií gymnasialních v Budějovicích: spolužáci Jos. Vlastimil Kamaryt, Jos. Kras. Chmelenský, Karel Vinařický. Potom Šim. K. Macháček, Jan Pravoslav Koubek, Karel Hynek Mácha a m. j. mladí spisovatelé novější čili tak nazvaná „mladá Čechie“ roznícení jsouce vřelou láskou k vlasti a k národu českému, pracovali již co studenti s úspěchem na poli vlastenecké literatury. Srdce jejich pohýbána byla velebnými zpěvy z pradávné minulosti, Rukopisy Zelenohorským a Královédvorským, a uchvácena nadšenými básněmi „Slávy Dcery“ od Jana Kollára.

I skládali hojně verše překypující slovy vlasteneckými, a buď je hned záhy ve zvláštních vydáních, jak oni jmenovaní, uveřejňovali, nebo do společných sbírek přispívali, na př. Václ. Chaloupecký do Puchmayerových „Sebrání básní a zpěvů“; nebo do rozličných časopisů, na př. do „Čechoslava“ (r. 1820—1825) studující J. Adámek, Fr. Babánek, Fr. Baťka, Brayer a j.; do „Včely“: Jar. Pokorný; do „Květů“: V. Vojáček; do „Jindy

a Nyní“: Kar. Jar. Erben již do studující gymnasia v Králové Hradci; jiní co žáci Josefa Jungmanna učiteli svému v shromažďování látky k jeho velikému „Slovníku česko-německému“ přispívali, jako: Ant. Marek, Vetešník, Kramář, Pichl, Štulc a j.; některý zase na venkově národní písně a pověsti sbíral, na př. stud. práv Kar. Jar. Erben.*)

A když šlechetní buditelé národa našeho zakládali Matici českou nebo jiné vlastenecké práce konali, tuť „utěšeným zjevem byla horlivost, s jakou studující mládež přinášela v obět své malé úspory ze soukromého vyučování — pravý to peníz vdovin“.

Vůbec šířilo se smýšlení a jednání vlastenecké čím dále tím více mezi studentstvem, vyvíjela se nadšená horlivost pro všeliké snahy ku povznešení národa. „Ze studentů stali se,“ píše současný spisovatel**), „praví apoštolové národní myšlénky, kteří o prázdninách do všech konců vlasti se rozptýlíce hlásali lidu zvěst o vzkříšení jazyka českého, a slovem i skutkem rozdmychovali v prsou dosud neuvědomělých skrytou jiskru lásky mateřské řeči a budili cit spravedlivé nevole nad nezaslouženým ponížením národu. Oni co nejvydatněji podporovali vlastenecké duchovenstvo v rozšiřování českých spisů, a mimo to hlavně spole-

*) Viz o nich zprávy v Naučném slovníku, v Jungmannově Historii literatury české a j.

**) *Jakub Malý*: Zpomínky a úvahy starého vlastence str. 57—58.

čenskými zábavami: výlety k místům památným, ochotnickými divadly, pořádáním věnečků a merend, spojených s deklamacemi, veselými schůzkami zpěváckými i soukromým obcováním působili mocně zvláště na mladší svět a dorůstající nové pokolení. Někdejší sláva a nynější povrženost národu, povinnost ujmouti se ho a pracovati k novému jeho zvelebení, prostředky k dosažení toho cíle, pokroky národní literatury a blouznivé sny o lepší budoucnosti, to vše, co vlastní jejich ňádra naplňovalo smíšenými city bolu a slasti, vlévali do prsou mladých přátel, přístupnějších šlechetnému hnutí nežli smysl pokolení staršího, naplněná starostmi a sklíčená klopotami života. Jmenovitě obracovány byly takové snahy o získání proselytů k útlé pleti, která švarným kazatelům s oblibou naslouchala. Ujalo-li se pak dobré símě v něžném, vnímavém srdci dívky, tož stala se z ní nadšená horlitelka pro věc, k níž byla přilnula s plnou vřelostí ženského citu. Její zápal a příklad unášel s sebou neodolatelnou mocí i jiné, zvláště mladíky ji obletující, ba nezřídka stávalo se, že taková ohněm vlasteneckým planoucí dívka i vlastní rodinu převrátila, a z rodičů před tím lhostejných a netečných učinila příznivce a podporovatele národní věci.

Takové bylo blahodárné působení probudilého studentstva na venkově, a následky jeho počaly se brzy jeviti v čilejším ruchu národním po vší vlasti.“ Působili však takto studenti nejvíce jedno-

tlivě nebo v menších přátelských kruzích; nějakého většího spojení mezi nimi za tím účelem nebylo. Teprvé památného roku 1848 shledáváme české studentstvo zase v jeden celek sloučeno.

Roku 1848.

Našemu studentstvu vzešla opět doba činu! Z klidné dráhy učení a působení vlasteneckého vystoupilo rázem na jeviště dějů svého národa, hotovo jsouc k boji pro jeho svobodu a svatá práva. Kterak by se v tehdejších časech chovati a co by konati mělo? Chtíc o tom rokovati sešlo se studentstvo prvně dne 15. března 1848 odpoledne. A zde bylo jemu sděleno vyzvání výboru měšťanův a obyvatelů Pražských, aby se s měšťanstvem spojilo k opatrování pokoje a veřejné jistoty, kdyby toho potřeba kázala, jakož aby rokovalo též o prostředcích k tomu cíli vedoucích. Usnešeno jest, aby sestavena byla žádost k J. V. králi Ferdinandovi V., jakož i zřízena zvláštní legie studentská.

Majíce se za oprávněny k důvěře, že J. M. král český jejich prosby neoslyší, zvolili sobě výbory, kteří téhož dne v 6 hodin večer v Klementinu se sešli, sepsanou žádost druhého dne 16. března rektoru doručili s tím přáním, aby ji senat laskavě potvrdil a podporoval. Památná tato žádost zněla takto:

„Přesvědčeni jsouce, že staré akademické ústavy nemohou více odolati bouřím nynějšího věku,

osmělujeme se prositi nejponíženěji Vaši c. k. Milost, aby ráčila zásadu reformy rozšířiti i na vyšší školní ústavy. Čeho my volení zástupcové celého studentstva společně s posluchači polytechniky od Vaší c. k. Milosti prosebně žádáme, jest uvedení takových řádů zřízení, jakovéž u všech vzdělaných a dospělých národův ode dávna zavedeny a za prospěšné shledány jsou.

Prosíme nejponíženěji:

1. Aby každá schopná hlava za příčinou svého náboženského vyznání od učitelských stolic na vyšších školách vyloučena nebyla, aby nikdo proto ve vzdělání a v dalším prospěchu povolání svého obmezován nebyl.

2. Aby uvedena byla úplná svoboda vyučování i učení se, a dovolení k vyučování aby nebylo jako posavad libovolně obmezováno a skracováno.

3. Aby bylo každému možné učiněno, vzdělati se dokonale v obou jazycích zemských a to ve všech předmětech vyučování vůbec.

4. Aby dovoleno bylo navštěvovati také cizí university i v běhu studií.

5. Dosavádní řád zkoušek aby na ten způsob proměněn byl, aby volno bylo, tak řečené povinné předměty slyšeti pořádkem a časem každému vhodným; aby způsobilost ke státní službě i ku praxí závisela jedině od přísné státní zkoušky.

6. Prosíme, aby ústav polytechnický přivtělen byl k universitě co zvláštní všemi příslušnými právy nadaná fakulta.

7. Aby stát pečoval o fysické vychování zřízením tělocvičných ústavův a plováren, a ustanovením platů pro potřebné k tomu učitele.

8. Aby dovoleno bylo studentstvu spojovati se v jednoty, a k tomu cíli aby za základ položeny byly statuty o jednotách nejnověji na universitě Mnichovské vydané.

Všickni nejponiženěji podepsaní osmělují se skládati prosby své s úplnou důvěrou u trůnu královského, nadějíce se, že svatá horlivost, kterouž nadšeni jsou, spravedlivého uznání dojde.“

Podepsáni byli akademický senat, všickni professorové a pak veškeren výbor studentský. Zvolená deputace studentská, totiž: Dor. Fischer, děkan fakulty právnické, prof. Redtenbacher, stud. theol. Šebánek, práv. Holenia, med. Josef Pečírka, fil. Uffo Horn a techn. Bratka, připojila se s tou žádostí k deputací měšťanské a odjela zároveň s ní do Vídně.

Na cestě své přivítáni byli s radostí a jásotem od studentstva moravského v Olomouci, jež českému studentstvu vše dobré přálo a ve všem, cokoli toto činilo, s ním se shodovalo, a velice sobě spojení s Čechy žádalo. Avšak ve Vídni nebylo žádosti jejich úplně vyhověno, a když se deputace do Prahy navrátila a výsledek cesty své rozhlásila, nastaly proto v universitě bouřlivé výstupy.

Ve shromáždění studentském nebylo možná v návalu velkém a v rozníceni myslí rokovati, tím méně k nějakému usnešení přijíti. Rozkvašení mezi

studentstvem trvalo i druhého dne, podporováno jsouc ještě lichými pověstmi o vojsku. Všechno volalo „zbraň", a upokojeno bylo teprv, když došla konečná odpověď na žádost od studentstva zadanou. Vyhovělať se vládou dne 31. března 1848 všem požadavkům jeho, a bez odkladu zvěstována byla tato radostná zpráva v pondělí dne 3. dubna ráno v aule Karolinské „fakultám a studentům k tomu cíli, by v něm (ministerialním dekretu) poznali nový důkaz, že je vláda nakloněna uděliti každé ulehčení, které k šíření pravé osvěty napomáhá a snažení mládeže, aby se za statné občany konstitučního státu vzdělala, užitek přináší — konečně které se snaží s ústavami země, v nížto svobodě občanské nejrozsáhlejší vůle jest dána".*)

Bylo veliké pohnutí myslí, byla veliká radost. Student stal se svobodným! Jiskřily se oči potěšením, ozývalo se plesání, známí a neznámí tiskli si ruce. I z venkova zazníval ohlas radosti a z mnohých měst, na př. z Tábora byl „studentstvu naší Prahy nelíčený soucit a nejvděčnější uznání se srdečným ujištěním" na jevo dán.

Odpoledne téhož dne (3. dubna) dočkali se studenti také zbraně. Ke čtvrté hodině táhli právníci do zbrojnice a vraceli se s puškou na rameně. Hned osadili hlavní stráž malostranskou, stráž věže mostecké a bránu na Oujezdě. Byl to památný

*) Přípis akademickému senatu od c. k. českého zemského presidia dne 2. dubna 1848.

den v dějinách českého studentstva: žádosti jeho vyplněny a zbraně mu dány.

Onen skutek ale byl patrně mnohem důležitější nežli tento. Mohl míti blahé následky pro budoucnost, kdyby pozdější převraty nebyly zase vše zrušily; vážnost ozbrojení závisela však od času, jakož jen pro ten čas učiněno jest. —

Již v onom shromáždění dne 15. března, když usnešena byla žádost k J. V. králi Ferdinandovi V., probudil se v studentstvu i duch vojenský. Stará rozstřílená korouhev studentská zavlála na řečništi a jedním jásotem zazněla síň voláním o zbraně.

Studentská legie roku 1848.

Studenti chtěli zříditi zvláštní sbor o sobě, se svými vlastními vůdci volenými, dokud by toho potřeba žádala. A již dne 16. března rozdělili sbor svůj, hodnosti vojenské dle starých Římanů jmenovali a neprodleně k volbě důstojníků přikročili.

Zřízení sboru bylo totc: Veškeré studentstvo z university i techniky činilo jeden sbor o sobě stojící, pod nejvyšším ale vedením purkmistra Pražského. Sbor byl rozdělen na oddíly řečené tribus; každá tribus dělila se na centurie, složené z jednoho sta mužů, se svým vůdcem centurionem: každá centurie zase na dekurie po desíti mužích se svými dekuriony. Tribuni zvoleni jsou: ve fakultě právnické prof. Veselý, v medicinské prof. Patruban, ve filosofické prof. Exner, později Dr. J. Koubek, professor řeči a literatury české.

Znamení všem studentům obecné byl kříž bílý na pravé ruce, a čepice, jejížto barvou se rozeznávala jedna fakulta od druhé. Medikové měli barvu černou, filosofové zelenou s červenou a bílou páskou dole, právníci červenou českou s bílou páskou, technikové modrou s bílými a červenými páskami.

Téhož dne byla v shromáždění podána žádost studujících ze všech tří gymnasií Pražských, aby při zřízení sboru nezapomnělo se i na ně jakožto mladší akademiky. Vyhověno bylo žádosti této a zřízena zvláštní kohorta gymnasiastův asi 300 mužů četná. Tribunem jejich byl gymnasialní professor Václav Klicpera, a za odznak měli čapky hnědé s červenou a bílou páskou.

Celá studentská legie čítala asi 3600 mužů, mezi nimi skoro 1700 techniků.

Všude potkávali se studenti s pochvalou. Samo měšťanstvo Pražské musilo si jich vážiti, a sám výbor měšťanův a obyvatelů Pražských uznal za svou povinnost, aby studentům projevil „vřelé uznání“ pro jejich „ohnivé svaté nadšení pro krále a pro vlast“, s druhé strany pak pro vzorný pořádek, který se při tom od nich zachovával; a za to vroucně žádal, aby při tom věrně a stále vytrvali. A jest usneseno ve schůzi Svatováclavské dne 10. dubna, aby studenti vyvolili sobě z každé fakulty zástupce do Národního výboru; a v tomto výboru přijato jest dne 28. t. m., aby tito studenti deputovaní přijati byli k sekcí IV. pro řízení školních záležitostí, a by k sekcí VI.

pro vyvedení rovnosti obou jazyků zemských, co se týče škol a úřadův, krom devíti údů volených také jiní deputovaní fakult připojeni byli.

Studentstvo Pražské však žádalo ještě více; chtělot, aby zastoupeno bylo také na sněmě. Po nejvyšším nařízení, daném dne 8. dubna t. r., byly vysoké školy Pražské zastupovány na sněmě rektorem a mimo to každá fakulta jakož i ústav technický vždy jedním vyslancem. To nezdálo se studentstvu býti dostatečným, „jelikož prý tím jen universita co celek z více fakult sestávající, nikoliv ale studentstvo co studentstvo zastoupeno jest, a studenti zajímají veliký díl intelligence celé země, a tím spůsobem žeby žádného zastoupení neměli". Protož učinili návrh žádosti k J. V. králi, aby J. V. v zákoně volebním pro studenty tu výminku učinil, aby k volení zástupců studentstva jedenkaždý voliti a volen býti mohl. Návrh tento byl dne 27. dubna rektorovi s tím doložením odevzdán, aby se strany university přívětivě podporován byl; ovšem vzbudily tyto novoty odpor senatu a byly i od ministerstva zamítnuty.

Studentstvo žádalo tedy Národní výbor o radu, jak by se dále zachovati mělo, myslíc, že má právo k účastenství při volbách. I dána jest akademikům rada, aby položili odpor proti volení, jestli že by je professoři a doktoři bez nich konali, a týž odpor aby pak uvedli ve známost sněmu, jenž jediný má právo v té věci rozhodnouti. Najde-li sněm, že studenti právo mají, může volení

professorův a doktorů zvrhnouti a nové volění nařiditi. A tím ta věc odbyta jest.

Brzy potom odbývali studenti slavnost svěcení nových praporů svých; a sice: prapor kohorty technické, jejž v polovici dubna darovala kupcová paní Anna Melicharová; dne 27. května svěcen na hradbách Marianských prapor medikův od křižovnického generala Beera, a dne 6. června prapor kohorty filosofické a gymnasialní také na hradbách Marianských, při čemž sešikovala se celá legie ve čtverec okolo vystaveného stanu, kde rektor magnificus, opat Strahovský Jar. Zeidler mši sv. četl. Prapor filosofické kohortě darovala paní Fiedlerová, kupcová v Praze, a gymnasialní kohortě paní Fričová. U praporu filosofické kohorty byly kmotrami: paní Palacká a kněžna Lobkovicová, a kmotry kníže Lubomirský a Ludevít Stúr, oba poslanci na sjezdu slovanském; u gymnasialní: paní Hurbanová a hraběnka Harachová. Professor Klicpera, co tribun gymnasialní kohorty, měl po svěcení řeč rázností ducha i slova výtečnou; velitelové pak veškerých kohort veleli tentokráte po česku, radostné to znamení, že studentstvo v cizotě sobě více nelibovalo. Počátek českého velení učinily již předešlého měsíce května kohorty technikův a filosofův, a ostatní jich v tom nyní následovaly.

Avšak zatím blížily se již osudné *Letnice r. 1848.*

Mezi lidem a vojskem zmáhala se víc a více nechuť a nedůvěra. Komandující general kníže

Windischgrätz rozkřičován byl co ouhlavní nepřítel a rušitel konstituce i svobody, a žádáno nahlas, aby sesazen byl s úřadu svého. Činila se mu křivda, praví Fr. Palacký, t. č. oud provisorní vlády v Čechách, „bylť ovšem odhodlán, hájiti ohroženou autoritu vlády. Ale důstojníci jeho vojenští nesmýšleli všichni tak šlechetně, jako vůdce jejich; uráželoť je již každé objevení se národu ve zbrani, nenávidělo s většího dílu lid český a byli nedočkavi, potrestati jej za drzé prý jeho si vykračování a všeliké přechmaty. S druhé strany studentstvo Pražské závidělo Vídeňskému jeho ve dnech březnových nabyté slávy, a hořelo po příležitosti, vyznamenati se také chrabrostí v nějakém boji; nejraději byli by naši mladí páni potýkali se pro vlast proti Frankfurťákům ... A jsem přesvědčen, žeby počaté půtky brzy byly daly se ukojiti zase po domácku, kdyby neznámí agenti cizí byli netoliko štvaním ale i podplacováním obecního lidu nerozněcovali boje napořád.“ *)

Zášť obou stran zrůstala vždy více, podněcována jsouc ještě rozmanitými vojenskými přípravami, jako: silnými patrolami, obsazením Vyšehradu, zavážením děl na Petřín, do kasáren a t. d.; též i plakáty na rozích, na př. dne 11. června na hod Boží svatodušní, že prý posádky naše a polské zasílají si veřejné dopisy takového obsahu, že nynější přepiatost obecního lidu déle trpěti se nesmí a p.

*) *Fr. Palacký*: Radhost, díl III. str. 281 a násl.

Tuť měla studentská legie za svatou povinnost, „co nejsilněji a se vší prozřetelností každému pokušení reakcionářův odolati“. Proto shromáždila studentstvo v aule Karolinské po dvakráte, v sobotu dne 10. a v neděli dne 11. června, a živě o tom rokováno, aby se stranu příprav těch učinila otázka u knížete Windischgrätze. I vyslána jest deputace: pp. Sladkovský, Jaroš, Čermák, Brůna, Noak, k generalnímu velitelství, aby se vydobylo povolení následujících článkův:

1. Vydání 2000 kusů ručnic a 80.000 kusův ostrých nábojů pro legii studentskou.

2. Vydání jedné úplně vystrojené baterie pro legii studentskou.

3. Odstranění tajně a v noci vyvežených baterií s Vyšehradu, s Petřína a jiných podezřelých míst.

Neuspokojující odpověď deputaci daná znova rozjitřila mysli. I nahlíželi měšťané a studenti, že „jen svorné sjednocení všech sil může bouřkám, které snad nastávají, odolati“. Odbývána tedy velmi četná schůze v zahradě lázní Svatovácslavských, a jednáno nejvíce o tom, jak by se uskutečnilo toto sjednocení sil všech stavů, měšťanů, národní gardy a studentské legie. A jest ustanoveno mezi jiným, aby se na druhý den (12. června) na Vácslavském náměstí veliká demonstrace pod jménem sbratření se učinila, kdežto se všichni neozbrojeni dostaviti a svým velikým počtem reakci zastrašiti měli.

Dne 12. června byla tedy odbývána na jmenovaném náměstí před sochou sv. Václava pobožnost, čtena pod širým nebem mše sv. v úmyslu, aby šťastně toto sjednocení uskutečněno bylo. Nesmírné množství lidstva bylo tam shromážděno, nejvíce beze zbraně; mnozí se šavlemi po boku jak obyčejně, nikdo ale s ručnicí. Okolo 12. hodiny po přečtené mši sv. ubíral se lid domů rozličnými stranami, a jeden zástup asi 200 osob, zpívaje písně: Hej Slované a j., přes Příkopy a skrze Prašnou bránu mimo generalní velitelství (teď obchodní soud čís. d. 587 naproti „u zlatého anděla"). Tu však bylo všechno vojskem obsazeno, které proti blížicímu se lidu vystoupilo, do něho střelilo, bodalo a několik osob poranilo. Stalo se to dle vypravování mnohých, „že „pereat" nebo jiná urážka proti knížeti Windischgrätzovi pronešena byla"; dle pozdější zprávy dvorních komisařů, že prý „před domem Windischgrätzovým uražen byl skutkem důstojník od osoby civilní". Jedna setnina cís. granátníků přitáhla před Karolinum, kde se bylo asi 30 studentů shromáždilo, zmocnili se budovy a zajavše studenty odvedli je do kasáren Králodvorských. Hned povstal v celém městě křik a hluk, všecko volalo „ve zbraň!" a rozléhalo se troubení a bubnování na poplach. Ulice počaly se zatarasovati, dlažba trhala se na tarasy, a rozličné staré nářadí, trámy, prkna, sudy atd. házely se na barrikády. V krátkém čase byly tyto v celém městě vystavěny; nejvíce ale

na Starém městě, kde na všech místech, takřka jedna na druhé, barrikády stály.

I začal všude boj mezi přišlým vojskem a zmáhajícím se lidem, jenž dobyl všechny hlavní stráže. Zvláště bojováno bylo kolem generalního velitelství, v ulici Celetné, Kolovratské, Železné, Ovocné; s barrikád a z oken hojně stříleno, při čemž i kněžna Windischgrätzová u okna se objevivši zastřelena a syn její těžce poraněn byl. Okolo 3 hodin počala také střelba z děl v Celetné ulici a v alejích (nynější Ferdinandské třídě), a rozzuřil se boj tím více. Největšího účastenství měli při tom studenti.

Když se gubernialní president hrabě Lev Thun dověděl, co se stalo, spěchal z Malé strany na Staroměstskou radnici, aby ve srozumění s městským úřadem a generalním velitelstvím potřebné kroky učinil; byl ale na cestě v Jesuitské ulici od studentů zajat a držán v počestném vězení v Klementinu, které bylo jako střediště celého povstání, majíc posádku studentstva a ozbrojeného lidu. Krvavý boj na ulicích dále trval až do 10 hodin večer. Vojsko samo střílelo nejvíce po čepicích studentských a „Svornosti“, lid zase po důstojnících; do kterých domů se při tom vojsko dostalo, činilo všade, jmenovitě ale v Celetné ulici, velikou zpoušť. Konečně vojsko, četně kartáči a dělovými kulemi do barrikád metajíc, zmocnilo se náměstí Václavského, celé Kolovratské třídy, Nových alejí (nynější Ferdinandské třídy) až k ře-

tězovému mostu. Mnoho nevinných a neozbrojených lidí padlo toho dne; mnoho jich od vojska bylo schytáno a s těmi, zvláště se studenty i beze zbraně chycenými, zle nakládáno, takže často mnohý tichý student snad jen pro svou čepici trpěti musel. Staré pak a horní Nové město zůstalo v moci povstalých.

Po celý boj neukázala se nikde národní garda, která by dle povinnosti vystoupením svým byla mohla zameziti všeliké neštěstí, kdyby sama na mírné cestě byla se postarala o rozumné ukončení věci: schovalit se její údové po svých domech a nebyli spatřeni od téhož dne 12. června, až nebezpečenství minulo a oni zase bezpečně začali z domů vycházeti a na stráže se stavěti.

Druhého dne 13. června v úterý již od čtyr hodin ráno stříleno zase na mnohých místech s obou stran. Vojsko zmocnilo se jedné strany Staroměstského náměstí, takže hlavní síla povstalých byla na barrikádu mezi velkým a malým náměstím zatlačena. Do ní jakož i do barrikád ve Vodičkové ulici vojsko silně pálilo, všecky brány ve svou moc dostalo a mnoho studentů zajalo. A studentstvo po mnohém vyjednávání propustilo z vězení hraběte Lva Thuna za výměnu zajatých druhů svých, doufajíc zároveň, že on jakožto první správce země, pod nímž i vojenská moc postavena jest, nějaké narovnání učiní. Ještě téhož dne večer vydal hrabě Lev Thun úřadní ohlášení, že hned po jeho propuštění general Windischgrätz vojenské účinko-

vání zastavil; odpouštěje všecku urážku, důtklivě lid vybízel, aby skutkem dokázali, že jim na tom opravdu záleží, by mír městu zaopatřen byl. „Tento důkaz,“ praví, „musí ale především v tom záležeti, že ihned posud stojící barrikády odklidíte. Pod tou výminkou, že to hned ráno opravdově započnete, a nebude-li zatím na vojsko v městě neb od venkovanů, bezprávně sem přivolaných, doráženo, čímžby vojsko opět k uchopení zbraně nuceno bylo, ručím Vám za to, že od téhož samého nic nepřátelského více proti Vám předsevzato, aniž obzvláště na město stříleno nebude, a že vojsko, jakmile barrikády odstraněny budou, nazpět do kasáren ustoupí. Zdejší studující i jiní bezúhonní obyvatelé Pražští, kteří dne 12. a 13. t. m. zatčeni byli, aniž se obzvláštního nějakého přečinění vinnými stali, budou tudíž na svobodu dáni.“ Jiným ohlášením varováni jsou venkované před pokusem, aby do města vraziti chtěli.

Ve středu dne 14. června přijela dvorní komise z Vídně, a povstalí vydali některá ohlášení žádostí svých, a sice:

1. aby kníže Windischgrätz město hned opustil;

2. aby vojska v Praze jen tolik zůstalo, co na osazení stráží nevyhnutelně zapotřebí jest, které pak i ve městě i na branách společně od vojska s měšťanstvem a studentstvem obsazeny budou;

3. aby hned provisorní vláda, jakožto národu odpovědné ministerstvo ve jmenu J. M. krále našeho samostatně zem českou říditi počala.

Zároveň vydali také provolání k lidu venkovskému, aby Praze ku pomoci přišel.

Odpoledne ve 4 hodiny propuštěni jsou mnozí ze zajetí u vojska, a nesmírné množství obyvatelů Pražských opustilo město.

Za noc mezi středou a čtvrtkem 15. června odebralo se veškero vojsko z města dílem branou Poříčskou, dílem po řetězovém mostě, sházelo tuto všechny dřevěné mostovnice do vody, takže bylo spojení mezi Malou stranou a ostatní Prahou zrušeno; obsadilo Malou stranu, Vyšehrad, Petřín a Belvedere, přivážejíc spolu na ta místa i děla.

Ráno bylo Staré a Nové město bez vojska; ale počet ozbrojených ve městě rozmnožil se nesmírně. Studenti obsadili mimo své kolleje a techniku a četné pevné barrikády kolem nich, také mostskou bránu a vystavěli i zde velmi pevnou barrikádu. I veliký počet národní gardy objevil se zase, ale choval se tak, že bylo těžko pověděti, jestli drželi s povstalými nebo přišli jen pro zachování pořádku.

Najednou v 8 hodin počalo vojsko házeti na Prahu granáty, kartáče a šestiliberky; koule nejvíce padaly na kollej Klementinskou a vůbec na Staré město. Boj byl nestejný, děla proti ručnicím; a každý již mohl předzvídati konec. Odebrala se tedy deputací do hradu, aby o mír vyjednávala. I nastalo příměří od 12 až do 3 hodin. Kníže Windischgrätz odhodlal se, vzdáti se

velitelství; bezodkladně měly barrikády odstraněny býti, a stráže a ponoční služby vojsko a národní garda zastávati. Mezi tím ale, co se tyto věci leckde po barrikádách čtly a lidu vysvětlovaly, střílelo se zase z ručnic i z děl až do půl osmé hodiny večer, a to velmi zhusta. Kdo začínal, bylo v takovém zmatku těžko věděti; na Malé straně říkalo se, že lid začíná; ten opět, že vojsko. Na mnohých místech zapálily granáty, a následkem toho bylo celé město pokoje žádostivo.

Odpoledne dorazili sice do Prahy mnozí ozbrojení z okolních měst a zvláště mnoho v pátek ráno; ale beze vší platnosti.

V pátek dne 16. června poslána opět deputací, aby vyjednávala s komisí vojenskou o pokoj; navrátila se ale se zprávou, že se nebude již vyjednávati, a jestli povstalci téhož dne barrikády nepočnou bourati a nepřestanou na vojsko střileti, že nastane následujícího dne bombardování města. Nastalo hlučné rokování na radnici, a ustanoveno vyhověti tomuto požadavku, jakož i aby k odstranění barrikád studentstvo se „Svorností“ a měšťany se spojilo a volné průchody tím spíše spůsobili, kdežto mrtvoly v městě ležící pochovávati se nemohly a tím nebezpečné nemoci hrozily. Naproti tomu měšťanstvo svou ctí, krví a životem ručilo studentům a všem, kteří na boji podílu měli, po vyplnění těch podmínek za jich úplnou jistotu.

Barrikády počaly se tedy bourati a vojsko s bílým praporem blížilo se po kamenném mostě

k Starému městu; tu však na neštěstí vystřeleno bylo kolem půl 8. hodiny večer na vojsko z mlýnův u mostu a boj vzňal se na novo. Střelba z děl a ručnic vyděsila celé město, bubnováno, troubeno a zvoněno na poplach. Mlýny u kamenného mostu stály již v plamenu a oheň strašlivě rozmáhal se a zachvacoval okolní domy. Střelba a oheň trvaly přes půl noc a nadělaly přes milion škody.

V sobotu ráno dne 17. června vydala vláda oznámení, že vojenská komise následkem nevyplnění podmínek uložených složila svůj úřad a všecka moc generalu Windischgrätzovi svěřena jest, a dále že nelze vyjednávati. Ať se vzdá město bez výminky, odstraní všechno zatarasení a vydá všechnu zbraň, a sice v dané lhůtě do 12 hodin v poledne. Na pojištění, že se to stane, uloženo, vydati čtrnácte rukojmí, mezi nimi z legie studentské: Bradku, úda technické kohorty, Jos. Fryče, úda filosofické, Dra. Klaudyho, t. č. podtribuna, K. Sladkovského a Vodku, údy právnické, Dra. K. Patrubána, t. č. tribuna lékařské kohorty. Kdyby se tomu nevyhovělo, počala by znova střelba z děl a trvala tak dlouho, až se město vzdá. Na žádost města však upuštěno jest od rukojmí, jichžto větší počet beztoho přítomen nebyl a jmenovitě větší část studentstva byla již ráno město opustila.

Zbraň se složila; odpoledne ale zase městské gardě k udržení pořádku vrácena byla. I nastalo v městě hrobové mrtvo; na ulicích se takořka ani nemluvilo a každý kráčel zamyšlen svou cestou.

Odpoledne 18. června prohlášeno bylo stané právo; nikdo, vyjma národní gardu, nesměl se ukázati se zbraní ve městě, zvláště pak na nábřeží, kolem řeky a v mlýnech spálených.

Žádné shromáždění lidu nesmělo se odbývati a zmařen následkem oněch událostí také sněm pro království České na měsíc červen 1848 již nejen rozepsaný ale i připravený, největší to škoda a pramen všeho dalšího zlého. „Kdyby sněm ten byl se sešel a spůsobem zákonným formuloval žádosti zemské, není pochyby, žeby na nejvyšších místech potkal se byl ještě s větší povolností, nežli sněm Uherský.“ *)

A studenti byli velmi krutě pronásledováni, ačkoli měšťanstvo úplnou jistotu bylo jim zaručilo. Kdekoli v městě a venku byl nějaký student od vojska postižen, bylo s každým ukrutně zacházeno; při zatýkání nakládali s nimi „jako s otroky“, plivali na ně, strkali je a pěstěmi tloukli, šavlemi a bodáky píchali, do sklepů zavírali, tu je trýznili, ano několik studentův i hlady umořili.

Úředníci venkovští, krajští a vrchnostenští na vojnu je brali, kdež s nimi potupně jednáno a ode všech důstojností vojenských vyloučeni byli. Konec tomu teprv učiněn byl nařízením ministerským dne 19. července, jímž studenti, kteří studentské legii přivtěleni byli a vysvědčeními o návštěvě škol vykázati se mohli, sproštěni byli, stavěti se

*) *Fr. Palacký*: Radhost, díl III. str. 281.

k odvodu. I mezi měšťanstvem Pražským jevilo se k studentstvu nepříznivé smýšlení, tak že mezi ním a studentstvem povstalo poněkud rozdvojení. „Každého studenta bez výminky pověsit," slýchalo se tu mezi měšťany, „aby nepřišel více do pokušení, bouřit pokojné město a rušit pořádek od úřadů a lidu k tomu povolaných. K čemu prý má student míti zbraň? Ať se drží knihy!" atd.*) A jednalo se také mezi týmiž občany o podepsání žádosti, aby se na budoucnost Pražskému studentstvu zabránilo nošení zbraně, které dovoleno bylo každému, kdo byl v některém spolku studentském.

Naproti tomu lid obecný vážil si stále studenstva, vyznávaje, že bylo „plno ohně svatého a dobromyslnosti". —

Poprvé sešli se opět studenti ve středu 26. července, v počtu ovšem skrovném, ale na odvod a rozprchnutí ještě dosti četném, a sice v Klementině na rozvalinách lavic, jež posud co pomníky barrikád na rub obrácené naplňovaly síně učebné. Promluveno bylo o studentech odvedených, o sepsání celé persekuce studentů v Praze a na venku (kteréž ale vydáno nebylo), jakož i o památce studentů zahynulých, aby postaven byl jim pomník (v Emauzích) a by veřejné postavení studentův obnoveno bylo; dále pak ustanovena druhá schůze na sobotu 31. července, k níž by se i z venkova mohli dostaviti. V této jednáno bylo hlavně o cho-

*) „Týdenník" o Pražských událostech.

vání se Pražského měšťanstva k studentstvu. A vytýkali jemu, že nyní, když jest bývalé svornosti mezi oběma nejvíce potřebí, jednotu ruší; a protestovali proti každému libovolnému, nezaslouženému ztenčování práv, odhodláni jsouce, vše co jim dáno, hlavně právo svobodného spolčování a tvoření studentských spolků, proti všem návalům hájiti.

I zvolen byl výbor studentstva za účelem: „Hájiti všecka dosud vydobytá práva a svobody Pražského studentstva až do jich posledních následků; na základě inteligence nejen udržeti ale i zvýšiti mravní sílu studentstva, a to dle své nejlepší přesvědčenosti a obezřetnosti s opomijením všeho takového vplivu, který by spojen byl s demonstracemi, hřmotnými výstupy atd.“; totiž: K. Blažka, Ed. Brůna, předseda, Ant. Dostal, Jos. Fleischer, Pavel Jehlička, Václ. Kleinert, I. tajemník, Kašpar Komárek, Fr. Kopec, Ferd. Nebeský, II. tajemník, Fr. Seidl, Ed. Sojka, místopředseda, Jos. Šesták, písař, Jos. Taraba, písař, J. Treic, S. Weishut; později pro množství práce ještě Fr Girgl, Dr. V. Kraus, a na místo vystoupivších z výboru Taraby a Jehličky: Václ. Krása, Dr. Bedř. Kolenatý a J. Jaroš.

A usnesli se spolu na tom, že odloží své čapky studentské, aby zamezilo se provádění všelijakých nepořádkův od jiných lidí na účet studentstva, jakož i že nošení zbraně prozatím se odřekne.

Pro množství práce odbýval výbor každodenně schůzky. Dne 6. srpna vyvolil si deputací čtyř

údů svých, aby vyslovila díky Vídeňskému „Sicherheits-Ausschuszu“ za vřelé účastenství studentstva a nestranné posouzení červnových událostí, aby se mezi oběma zavedlo a utvrdilo přátelské dorozumění; avšak v kratičkém čase nabyli přesvědčení, že „vzbouření Vídeňské bylo nikoliv boj proti reakci, nýbrž boj mezinárodní, boj způsobený penězi a slovy maďarskými, spor maďarsko-německý proti Slovanstvu k potlačení tohoto, jenž vyhledávalo rovnoprávnost všech národů rakouských v říši federativní.“

A dne 16. srpna vyvolil ze sebe dvě nové komise: jednu pro obstarávání příprav 500leté památky založení vysokých škol Pražských, aby se mohlo studentstvo při této slavnosti důstojně objeviti, a druhou k vypracování návrhu pro reorganisaci legie akademické; při tom ale prohlásil výbor, žeby musel slavně protestovati proti každému autokratickému vmíchání se v toto reorganisování, zvláště kdyby bylo na odpor idei, jíž studentstvo život svůj věnovalo a pro jejíž hájení studenti Pražští v týdnu svatodušním životy nasadili, a hotovi jsou zase je nasaditi, t. j. idei konstituční svobody, idei demokratismu.

Že pak se nevědělo, kam se poděly starý slavný praporec studentstva a praporec mediků, jež chovány byly v aule, pátralo se po nich. A poněvadž navzdor ministerským rozkazům, daným dne 11. a 15. t. m., přece činily se všeliké překážky v propuštění studentů, kteří byli po svatodušních

dnech odvedeni, ba ještě i někteří na novo k odvodu se předvolávali a málo na to se dbalo, že vykazovali se studenti vysvědčeními o návštěvě škol a o přivtělení svém do legie akademické: vydal výbor provolání, upozorňuje rodiče studentů odvedených, aby se na základě toho o propuštění jejich ucházeli, a upomínaje úřadníky krajské a vrchnostenské na jejich povinnosti.

Tyto a jiné práce výboru došly ve všeobecné schůzi dne 8. září od veškerého studentstva pochvaly, a přijato bylo tu i strany nového zřízení legie co národní gardy jmenovitě následující:

„Akademická legie bude příště ne podle fakult, nýbrž podle bytovních okresů rozdělena, a sice na bataillony a tyto na setniny. Každá setnina záleží z 100—120 mužů, na každých 30 mužů připadne jeden důstojník, na každých 9 mužů poddůstojník; ku každé setnině patří 2 trubači, 2 tesaři a lékař setniny. Ze 4—6 setnin skládá se prapor a stojí pod okresním velitelem, jemuž jeden důstojník za pobočníka přidán jest. Oblek obstarává si každý legionista obyčejně sám z vlastního, jen potřebným studujícím zaopatřuje se z pokladny legie. Co kroj přijat jest černý klobouk s prohnutou střechou, jak jej Valachové na Moravě nosí, se šedivým pérem a na něm český znak; kabát přilehající, světlomodrý se stojatým límcem a nepatrnými šňůrami; spodky šedivé. Za zbraň vyvolen jest štuc s dlouhým bodákem; náboje ponesou se v malých, kulatých, podlouhlých schrán-

kách, připevněných na prsou; mimo službu obyčejná husarská šavle při boku a jakákoli slušná čapka.

Údem legie může býti každý student, jenž je na universitě Pražské immatrikulován, anebo posluchač oněch předmětů na technickém ústavu, které se tam co obligátní přednášejí; ti gymnasiasté, kteří v legii již byli služby konali a v čase rozhodném dobře se chovali; literáti, professoři, doktoři, kandidáti professury a doktoratu i akademičtí umělci. Každý úd legie, vyjímaje patrně nuzné, platí měsíčně příspěvek 6 kr. stř. na zapravení potřeb legie.

Tato má svého zvláštního velitele, jenž jest odpověden výboru Pražského studentstva; důstojníci její budou se voliti dle normy tak zvaného původního volení. Legie má hlavní stráž v Klementině, stráže v Karolině a v technice, a opatřuje hlídky jen za dnů jitření; v nebezpečných časech má především chrániti vědecké a umělecké ústavy, a v tom případu poslouchá též pouze svého velitele. Jestli vlast v nebezpečenství, táhne i do pole proti nepříteli.“

Nežli ještě studentská legie dle tohoto úplně reorganisována byla, byl jí dne 14. října ráno starý prapor universitní opět odevzdán. Chovalť se na Hradčanech; později byl ale rektoru magnifiku dodán a odtud jej onoho dne jedna setnina městských granátníků do Klementina donesla. Zde byl shromážděnému studentstvu odevzdán, a pak od

granátníkův a jedné části ozbrojených studentů na radnici donešen, kde by až do úplného reorganisování legie zůstal. Hned ale druhého dne v neděli 15. října vztýčilo studentstvo prapor jiný, prapor svého přesvědčení. Ohradilot se proti jednání dvou vyslanců svých ve Vídni, kteří vysláni byvše, aby se o stavu věcí přesvědčili, vyzývali plakáty na rozích slovanské bratry, aby společně s Vídní bojovali, anať Praha bude prý držeti s Vídní, s ní zvítězí nebo padne. Vyhlásilo provolání takové za neplatné, a při tom osvědčilo se slavně takto:

„My Pražští studenti snažíme se vydobýti nejúplnější svobodu ve všech směrech, pokud se v státu vydobýti dá. Tedy chceme *demokratickou* vládu, a budeme trůn dynastie potud hájiti, pokud v čele konstituční demokratické monarchie státi bude.

My Pražští studenti jsme dle většiny Češi-Slované, a proto se držíme slovanského hesla: *Svobodu a rovnoprávnost všem národům!* Pro uskutečnění tohoto hesla, v němž jediné blaho národů spatřujeme, chceme státi a krev i život nasaditi.

Proto považujeme maďarskou politiku za nespravedlivou a hanebnou, jelikož svobodu za privilegium považujíc, Slovanům to upírá, co sama požívati chce: *svobodu národní.*

Proto se opíráme proti výhrádnosti německého živlu a nepovažujeme svobodu nám od Němců vtířenou, a byť i republikánskou, za žádnou svobodu, dokavad se v Čechách co Čechové a Slované svobodni necítíme.

Žádáme, aby Němec, Slovan a Maďar stejně svobodni byli ve všech ohledech. Němec ale spojen s Maďarem k utlačování slovanského ducha jest náš úhlavní nepřítel.

Z té příčiny soudíme o povstání Vídeňském, že není *čistý* boj pro svobodu, poněvadž jest původ jeho v maďarsko-německém odporu proti Slovanstvu.

Spoleháme se v tomto svém úsudku na prohlášení českých vyslanců na říšském sněmu, jejichž čest a dobré jméno potad zastávati a hájiti budeme, pokud demokratickým zásadám od nich samých v základních právech ústavy vyřknutých věrni zůstanou. Následky své důvěry klademe v odpovědnost jejich.

Spolu s nimi prohlašujeme se nyní slavně pro slovanskou politiku, která má v heslu: Svobodu a rovnoprávnost všech národů!" —

Téhož dne 15. října vyvolili čeští studenti prozatimním nejvyšším velitelem akademické legie Jar. Jaroše, právníka. Němečtí studenti však nepřistoupili k legii, žeby byli v menšině; v čemž ale viděli druzí jen nestatečnost a nemužnost a nesnášenlivost.

Dne 9. listopadu pak odbývali Čechové valnou hromadu v aule a rokovali o pravidlech při nastávající volbě definitivního výboru studentstva, jenž by měl „veškerou správu akademie, tak že se konečně universita Pražská po 500 letech původního samorostlého života bude moci naditi". Od volby

té závisel duch i směr nově počaté svobodné dráhy vědecké. Dále pak byly tu čteny stanovy spolku čtenářského i řečnického pro akademiky, který co nevidět v život vstoupiti měl; zřízen i spolek šermířský a tělocvičný, do něhož byl akademikům volný přístup. A dne 16. listopadu zvoleni byli údové definitivního výboru: Dr. Brůna, K. Sladkovský, Bradka, V. D. Lambl, Jaroš, Kleinert, A. Krása, Dr. Demmel, L. Aull, J. J. Lambl, Marek, Obermayer, Erben, Krejčí, Valenta, Fleischer, Panić, Čermák, Rusz, Dr. Treitz, Správka, Havelka, Hlávka, Fr. Seidl, Blažka, V. Vaeter, M. Pacelt, Šartner, Bureš, Fialka; náhradníci: Komers, Polívka, Girgl, Čulda, Chlapec, Tupec, Řechka, Vodka, R. Jonák, Chocholoušek.

Avšak právě co pracovali studenti pro legii, došla zvěst, že prý je rozkazem ministerstva — rozpuštěna. A skutečně nařídilo o novém roce 1849 zrušení všech akademických legií, uváživši, „že prý studující mládež se jedině vědám oddati má, že tedy vojenská služba jakožto čas ukracující a unavující nikoli se nesrovnává s tímto povoláním“. A při té příležitosti dokládalo zemské praesidium Pražské, že prý toliko péče o pravé povolání studujících k tomuto kroku přičinila, a že se tímto nařízením nikterak nechtělo urážlivě dotknouti Pražské legie akademické, jížto zároveň úplné své uznání za její vzorné a důstojné chování vyslovilo. Proti tomu rozpuštění odeslal studentský výbor rázný protest k říšskému sněmu; ale nadarmo. Dne 4. února

1849 přenesly se již prapory rozpuštěné legie studentské do auly v Karolině, arci v naději, že až přijdou příznivější časy, prapory právě uloženy zase patřiti budou ozbrojené legii.*)

Zatím ale utvořilo si studentstvo legii novou — *akademický řečnický a čtenářský spolek.* **) I vytklo si tuto za hlavní účel: zaopatřiti svým údům všechny prostředky, jimiž by se v parlamentárním jednání cvičiti mohli, a k tomu starati se vespolek o časopisy všech druhův a barev, o příručné knihy, o přednášky, deklamace, řeči, debaty v parlamentární formě o předmětech vědeckých a otázkách časových. V něm soustředili se všickni studenti, kteří bažili po vyšším vzdělání, hledajíce v tom přiměřenější cesty nežli dříve za tím účelem, aby mohli mnohem více pro vlast působiti.

Vedle něho trvaly z počátku ještě *jiné spolky studentské*, a sice: 1. podle svého politického nebo národního vyznání:

Slavie, spolek naskrze slovanský, jenž obral si za účel, pěstovati a hájiti živel slovanský v Čechách, a měl společnou známku: slovanský kroj a konfederatky.

Moldavie, dříve *Ostří hoši* zvaný, taktéž spolek slovanský, mající známku: červenou čepici s modrožlutou páskou.

*) Pražské noviny r. 1848. Národní noviny Karla Havlíčka r. 1848 atd.

**) Stručný dějepis akad. čten. spolku vydán r. 1869.

Česko-moravské bratrstvo, dříve *Kališníci* zvané, taktéž spolek naskrze slovanský, mající známku: fez s hvězdou.

Bohemie, spolek politický a literární a tělocvičný, mající společnou známku: červenou-stříbrnou-modrou.

2. Bez politické a národní barvy spolky *Liberalia*, *Hilaria*; bez rozdílu národnosti *Praga* s odznakem: zelenou čepici.

3. Spolek *Lotos* k pěstování věd přírodních; spolek šermířský a tělocvičný.

Mimo akademický řečnický a čtenářský spolek nejznamenitější z nich byla *Slavie*.

Ve spolek tento sestoupil se velký počet stutentů českých hned po nejvyšším král. povolení, daném dne 2. dubna 1848, a majíce heslo: Rovnost a svornost! vytkli sobě za účel: živlu slovanskému vůbec a českému zvláště většího průchodu mezi studentstvem způsobiti, nauky slovanské pěstovati; zejmena politiku a literaturu; řečnění, čítání a pojednání vědecká, novinářská, zvláště v oboru vzájemnosti slovanské; spojení dopisováním i jinými prostředky se všemi učilišti zvláště slovanskými; mimo to tělocvik, zábavy a radovánky veřejné. Každý druh byl zavázán k počestnosti mravův, a zakázány byly všecky souboje a nemravné obyčeje.

Pro tyto snahy byla Slavie též od lidu venkovského vážena a k rozličným slavnostem zvána. A příležitostí takových užívali pak údové její k uvě-

domění a poučení lidu, jako na př. dne 30. dubna o slavnosti a pouti na Řípu vysvětlovali lidu shromážděnému tehdejší pohybování, o konstitucí a p.; a rolníci jsouce z toho potěšeni, pozvali je znova k sobě, a přišli potom již s poslanectvím do Národního výboru; dále dne 15. května byli někteří studenti z bratrstva Slavie do besedy v Benešově a v Konopišti pozváni a od tamnějších obyvatelů s velikou poctou vyznamenáni. Mnozí z nich použili také zde příležitosti a promluvili k lidu u velikém počtu shromážděném upřímné slovo o jeho právech a povinnostech, o jeho chování se v tehdejším čase, o záležitostech celé naší vlasti atd.

Co se týče správy spolku tohoto, majícího místnosti své v Široké ulici čís. d. 28, byli v prozatimním výboru: V. D. Lambl, starosta, Jan Vodka, Aug. Pirchan, Jan Krejčí, H. Prošek, Jos. Erben, Jan Schartner, Jos. Frič, Václ. Kleinert; potom dne 5. května vyvoleni jsou za výbory podle fakult: z humanitních tříd 2: Hoborski, Brůžek; z filosofické fakulty 12: Frič, Krása, Tonner, Hodek, Krejč, Erben, Fulín, Slavík, Jehlička, Špulák, Černý, Seidl; z medicinské 2: Demel, Lambl; z právnické 7: Jeráček, Schartner, Vodka, Prošek, Šuda, Bureš, Radímský; z techniky 17: Zprávka, Kleinert, Straškraba, Maux, Horn, Noak, Chlapec, Nebeský, Krátký, Komers, Fleischer, Henzl, Panić, Chocholoušek, Petřík, Kazda, Purkrabek. Za protektora zvolen byl hrabě Hanuš Kolovrat Krakovský. —

Avšak brzy přišly nové zákony pro vysoké školy a článkem 6. a 11. disciplinárního řádu byly všecky studentské spolky zakázány. Následkem toho byla také vlastenecká Slavie jakož i výbor studentský zrušen. I snesli se tedy bývalí údové obou těchto spolků na tom, aby jmění jejich darována byla akademickému řečnickému a čtenářskému spolku, kterému jedině popřáno jest, arci v obmezených poměrech, dále trvati. Studentský výbor na školní rok 1849 vyvolený obrátil se mimo to v říjnu t. r. na zemské praesidium s prosbou, by svolilo, aby peníze lonského roku pro reorganisovanou legii studentskou sebrané, které nyní ani k původnímu jich účelu potřebovány, ani, poněvadž studentský výbor trvati nesmí, jejich správě dále svěřeny zůstati nemohou, témuž akademickému spolku určeny byly.

A spolek tento stal se od té doby hlavním a jediným středištěm českého studentstva, jež přilnuvši k národním snahám a věrno jim zůstávajíc u všech okolnostech, probuzuje, šíří a utužuje národní vědomí mezi lidem nejen nadšenými slovy, nýbrž i příslušnými skutky.

Horlivě zasazovali se tehdá studenti, aby všecka oznámení od obchodníkův a průmyslníkův také v jazyku českém se děla „a tak k obecenstvu českému šetrnost a k národnímu jazyku úcta veřejně na jevo dávána byla“; a když i úřadové vysokých škol ve svých ohlášeních a veřejných spisech rovnoprávnosti nešetřili a češtinu docela zane-

dbávali, odeslalo dne 5. června 1849 studentstvo do Vídně žalobu proti takovému nešetrnému jednání.—

I později hlásilo se české studentstvo několikráte o právo národnosti své na vysokých školách, o svobodu v učení, jaká roku 1848 zaručena byla. Roku 1863 a 1864 žádali čeští posluchači medicinské a filosofické fakulty ministerstvo Vídeňské, aby vedle německých uvedeny byly také přednášky v jazyku českém; avšak odmítnuti jsou. — Následujícího roku 1865 dne 29. června obrátilo se veškeré české studentstvo pamětním spisem k slavnému zemskému sněmu s prosbou, „aby spravedlnost konal a mocným vlivem svým průchod zjednal právu starému, právu, jehož úsilovně domáhati se nikdy studentstvo nepřestane“. A k návrhu a po skvělé řeči prostředníka jeho Dra. Fr. Lad. Riegra stalo se toužebně čekané snešení na sněmě dne 1. března 1866, by vládě podala se žádost, aby provedla zásadu rovného práva obou zemských národností na vysokých školách Pražských. Avšak přišly známé pohromy toho roku a nová vláda nepřátelská, a žádost ona zase povrhnuta jest. I tu hlásilo se české studentstvo znova o konečné provedení svatého práva národnosti své; posud ale nadarmo.

Nemohouc tedy dosáhnouti žádané spravedlnosti, aby se mu poskytla možnost vzdělávati se milým jazykem mateřským, snažilo a snaží se české studentstvo, aby soukromě v jazyku tomto prospívalo a tím více potom utiskované národnosti

užitečným se stalo. Velmi mnozí pilně studují milovanou řeč a literaturu a dějepis národa svého, o nichž se jim posud na školách po skrovnu přednáší a vykládá; cvičí se pak i ve veršování a spisování menších pojednání, zakládají si k tomu někdy také vlastní časopis psaný, v němž podávány bývají nejlepší práce jejich, na př. na Staroměstském gymnasiu, které vůbec již před rokem 1848 vyznamenávalo se vždy vlasteneckým smýšlením a jednáním, roku 1853 časopis „Varito“, jehož středem byl Vítězslav Hálek, t. č. studující VI. gymnasialní třídy; roku 1865—1866 časopis spolku „Slavie“, která zřídila si také vlastní knihovnu, a když údové její po maturitních zkouškách vstoupili na vysoké školy, 110 svazků knih akademickému čtenářskému spolku darovali; na českých vyšších školách realních v Praze roku 1871 časopis „Tyl“ atd.

A vzdělavše se ve školách a soukromě mnozí potom účastnili a účastní se literární činnosti, a podávají zdařilejší práce své buď do rozličných časopisův zábavných, poučných i vědeckých, jako: do Květů, Světozora, Humoristických listů, Palečka; do Památek archaeologických a místopisných, do Právníka, Časopisu českých lékařů, Časopisu spolku českých mathematikův a do venkovských novin a j.; nebo v almanahy, na př. v „Máj“ r. 1858, 1860; „Dunaj“, almanah Vídeňský r. 1861; „Ruch“, básně české omladiny, vydané roku 1868 k upomínce na založení národního divadla; Almanah

českého studentstva vydaný r. 1869 akademickým čtenářským spolkem na památku jeho dvacetiletého trvání; Ruch roku 1871 a 1873, Anemonky, básně omladiny jižních Čech r. 1872, Almanah českého studenstva vydaný roku 1874 akademickým čtenářským spolkem na památku jeho pětadvacetiletého trvání a j.

Někteří studenti vzdělavše se také v umění hudebním, osvědčili se potom i co nadějní skladatelé, na př. údové akad. čten. spolku okolo roku 1859: K. Slavík, Lud. Procházka, H. Pally, okolo r. 1869: Jos. Lžičař, Gust. Pankner, Kar. Stretti a j., věnujíce skladby své hlavně k oblíbeným koncertům a plesům téhož spolku. —

Za tím účelem, aby mateřský jazyk práva svého nabýval i v životě společenském, aby národní vědomí se probouzelo, šířilo a sílilo: pořádají vlastenečtí studenti naši zvláště na venkově vítané a oblíbené besedy, divadelní představení, plesy, výlety a jiné ušlechtilé zábavy, konají sbírky na národní divadlo v Praze; zakládají a podporují sami, a pomáhají zakládati školní a občanské knihovny, čtenářské a ochotnické jednoty v rodných dědinách; pořádají studentské sjezdy, zařizují a konají přiměřené přednášky buď o místních a okolních památkách a událostech, o slavných dobách a mužích českých, o časových otázkách a p.; někteří také zabývají se pořádáním obecních archivů, doplňováním obecních pamětních kněh, působí mezi krajany svými slovem i skutkem, aby zachovány byly památky našich

praotcův, a jestli jich nebylo šetřeno, starají se pečlivě, jako na př. Táborští akademikové na vysokých školách v Praze, aby historické a umělecké památky rodiště svého v českém museu a jinde věrně okresleny a aspoň u věrných kopiích potomstvu zachovány byly. Času pak, když se pořádaly tábory pod širým nebem a veřejná shromáždění ve spolcích, účastnili se mnozí studenti horlivě pořádání jich; jednotlivci na vyzvání výboru řečnívali, a vůbec působili k uvědomění a vzdělání rodákův a krajanů svých, k utužení národního sebevědomí v lidu, nehledíce při tom na značné překážky v cestu jim kladené. Čistá láska k vlasti a k národu dodávala jim obětavé mysli a vytrvalosti, i když pro takové působení před c. k. úřady poháněni, stiháni, ano někteří i do vězení odsouzeni byli, a též od rozličných lidí výsměchu a nezasloužených ústrků snášeti museli. —

Aby ještě s větším úspěchem pracovati mohli za tím vlasteneckým účelem, sestupovali a sestupují se čeští studenti také dle krajin ve spolky; na př. roku 1868 studující z okolí pověstného vrchu Blaníka, spojeni roku 1869 s druhy svými z ostatních krajin jihovýchodních Čech v jednotu „Blaník“, potom „Štítný“ nazvanou, která majíc heslo: „Svorně a vytrvale ku blahu národa!“ vytkla sobě za účel: „šířiti osvětu mezi krajany a pěstovati vzájemnost mezi údy“, a zvolila k dosažení téhož účele tyto prostředky:

1. pomáhati zřizovat čtenářské spolky, zřizovati a rozšiřovati knihovny v rodných dědinách;

2. šířiti užitečné spisy tamo;

3. pořádati schůze a zábavy účeli vytknutému sloužící;

4. podporovati snahy jednot a spolků ku blahu krajanův účinkujících.

Jednota tato však a jiné roku 1869 za podobným účelem dle krajin zřizované byly tehdá za doby „nové persekuce v Čechách“ zakázány, a teprvé když pronásledování života spolkového změnou vlády zmenšeno bylo, jsou zase obnoveny a konečně povoleny, a rozvinují nyní nadějnou činnost po vlastech českých.*)

Tohoto času jsou následující

krajinné spolky studentské:

„Štítný“,

spolek jihočeských akademiků, nově založen roku 1872 za tím účelem:

a) podporovati nemajetné studující na vysokých školách Pražských, kteří mají bydliště v krajích Táborském, Budějovickém a Píseckém;

b) šířiti pravé duševní vzdělání lidu v oněch krajích, a proto zakládati knihovny v krajinách, kde živel německý maje převahu jest na újmu živlu národnímu; pořádati volné přednášky v obvodu zmíněných krajů z literatury a umění, z dějin národního hospodářství a pod.;

c) pěstovati vzájemnost mezi údy.

*) Obšírnější zprávy o všech následujících spolcích viz v jejich Výročních zprávách.

Za krátký posud čas trvání svého založil již knihovny v obcích: v Kumžáku, v Pleší, v Habří, v Horním Zahoří, v Žirovnici; uspořádal přednášky: v Jindřichově Hradci, v Zahoří, v Písku, v Žirovnici, v Táboře, v Týně nad Vltavou, a studentský sjezd v tomto Týně dne 23. a 24. srpna 1873. Toho roku čítal celkem 245 údův, a sice: 146 činných (studujících), 48 přispívajících, 51 zakládajících.

„Krakonoš",

spolek českých akademiků severovýchodních Čech. Roku 1869 také zakázán, byl za oním účelem obnoven r. 1871 co klub a pořádal zábavy a přednášky a j. po venkově, a dne 19. a 20. srpna 1872 studentský sjezd v Novém městě nad Metují. Co spolek konečně potvrzen byl v lednu r. 1873, a za jeden rok trvání svého založil knihovny nejméně po 300 svazcích: v Kunvaldě, v Křižlici, v Slovči, v Liberku, v Oubyslavicích a rozmnožil knihovnu v Starých Smrkovicích; a studentský sjezd uspořádal dne 31. srpna a 1. září 1873 v Nechanicích. Tohoto času čítal celkem 106 údů, totiž: 90 údů činných (studujících), 11 přispívajících, 15 zakládajících a 2 čestné; protektorem jeho jest Jan hrabě z Harrachů.

„Sázavan",

spolek českých akademiků z krajů Čáslavského a Jihlavského, zřízen v březnu roku 1873 za týmž účelem, a založil již dosud knihovny v obcích: ve Vísce u Chotěboře, v Matějově, v Lysicích a nej-

nověji v Bohdalově na Moravě. Čítal celkem 96 údů, totiž: 74 údy činné (studující), 10 přispívajících a 12 zakládajících.

„Jizeran“,

spolek českých akademiků z krajů Mladoboleslavského a Turnovského, zřízen v květnu roku 1873, založil dosud knihovnu v obci Jesenném a hodlá roku 1874 založiti dle možnosti 2—3 knihovny. Mimo to poskytuje pěti nemajetným údům měsíčně po 10 obědech, a čítal na konci roku 1873 celkem 139 údů, totiž: 78 činných (studujících), 51 přispívajících a 10 zakládajících.

„Jungmann“,

spolek českých akademiků z kraje Berounského, založen roku 1869—70 za týmž účelem a pro podporování nemajetných studujících z okolí Zbirohu, Hořovic a Žebráku; r. 1872—73 ale rozšířen i na okolí města Berouna, Dobříše, Příbrami, Zdic, Březnice a t. d., t. j. na celý bývalý kraj Berounský. Uspořádal několik veřejných přednášek a zábav na venkově, a r. 1873 súčastnil se oslavy stoleté památky narození Jos. Jungmanna v Praze, v Údlicích a Berouně, sám uspořádal slavnost téže památky v Příbrami, a zakládá nejnověji knihovnu v Novém Újezdě. Toho času měl celkem 117 údův, a sice: 45 činných (studujících), 50 přispívajících a 22 zakládajících.

Jiné spolky studentské vytkly sobě za účel, podporovati snahy údů po vzdělání v odboru zvo-

leném a sice na základě jazyka mateřského, a to jsou nynější doby následující

vědecké spolky studentské:

Jednota českých mathematiků.

Vznikla ze „spolku pro volné přednášky z mathematiky a fysiky", který dne 22. července 1861 zaražen, byl s počátku utrakvistický, potom od roku 1863—64 ryze český, a přijal roku 1869 jméno „Jednota českých mathematiků". Jejím účelem jest: podporovati snahu po vědeckém vzdělání v mathematice a fysice a cvičiti se v přednášení těchto věd, i šířiti známost jejich po národě českém. Roku 1870 počala vydávati tiskem výbor písemných prací svých údů co zprávy čili sborníky mathematicko-fysikalní; uspořádala sjezd českých přátel a pěstovatelů věd přírodních, mathematických a inženýrských, odbývaný dne 28. a 29. května 1871, jakož i výstavu učebních prostředků se sjezdem spojenou; starala se o ustálení a vytříbení české terminologie pro fysiku a o překlady spisův Euklidových; vydala tiskem r. 1872 Dějepis jednoty na památku desítiletého trvání svého; oslavila nejen sama památku 400letých narozenin Mikuláše Koprníka dne 19. února 1873, nýbrž i postarala se o podobnou slavnost důstojnou na 151 místech v Čechách a na Moravě; a zřídila „sbírku Koprníkovu", sbírku to původních českých mathematických a fysických spisův; a pokračujíc horlivě za vytknutým účelem, pečuje o zdařilé před-

nášky i na venkově, a vydává dále dobré spisy mathematické: r. 1873 mimo „Časopis pro pěstovaní mathematiky a fysiky“ (II. ročník) ještě „Životopis Mikuláše Koprníka“ od prof. dr. F. J. Studničky, „Deskriptivní geometrie v úlohách“ od prof. Č. Jarolímka, a klassického spisu Cremonova „Úvod do geometr. theorie křivek rovinných“ v překladu prof. dr. E. Weyra. V poslední době vstoupila Jednota v úzké literární spojení s cizinou a čítala r. 1873 celkem 512 údů, totiž: 104 činné (studující), 104 přispívající, 122 dopisujících, 167 zakládajících, 15 čestných.

Spolek českých chemiků.

Povstal přetvořením spolku posluchačů chemie na polytechnice Pražské „Isis“, jenž byl vznikl z přátelského kruhu týchže posluchačů roku 1865 a stal se na to roku 1866 spolkem veřejným, maje účel: pěstovati mezi studujícími odboru lučebního vzájemnost, která by záležela ve společné snaze po zdokonalení vědeckého vzdělání. Nyní po nové organisaci v lednu 1872 vytknul si „Spolek chemiků českých“ za přední účel: spojovati roztroušené jinak síly chemické ku společné činnosti a pěstovati vědu chemickou jednak pravidelnými přednáškami jednak vydáváním časopisu chemického. Tohoto časopisu vydal roku 1873 ročník I., uspořádal v prosinci téhož roku pět prostonárodních přednášek v Praze, a čítal celkem 167 údův, a sice: 117 činných (studujících), 19 přispívajících a 31 zakládajících.

*

Spolek českých mediků.

Založen byl v březnu roku 1868 za účelem: podporování věd lékařských a snah údů po vzdělání se v tom oboru na základě jazyka mateřského a pěstování vzájemnosti mezi českými mediky. Již ale několik let před založením spolku scházívali se horliví čeští medikové soukromě buď v bytu některého kollegy nebo v některém hostinci, kde s pílí horlivou probírali ústně i písemně rozličné články vědy lékařské v jazyku mateřském, a tím základ položili ku „spolku českých mediků“. Žádal za odstranění bývalé promoce, a vymáhal s jinými spolky studentskými na sl. rektorátu, aby vyhlášky na černém prkně v obou zemských jazycích oznamovány byly; s úspěchem pracoval o rozmnožení fondu pro vystavení pomníku milovanému učiteli svému Janu Purkyňovi, a údové jeho hojně přispívají překlady a vyňatky do Časopisu českých lékařů. Roku 1873 čítal celkem 92 údů, totiž: 69 činných (studujících) a 23 přispívající.

Spolek českých právníků „Všehrd“.

Založen byl v květnu roku 1868 za účelem: pěstování vědy právní a státní v jazyku mateřském a utužování vzájemnosti mezi údy ušlechtilou zábavou. Též on vznikl z úzkého kruhu, v nějž se bylo během roku 1867 několik právníků sestoupilo, a shromažďovali se na počátku každého téhodne „u Fáfů“, rozpravami a přednáškami v řeči

mateřské se vzdělávali a cvičili. Žádali též akademický senát, aby všecky vyhlášky dekanátu a rektorátu, až dosud jedině německy vydávané, i v jazyku českém na prkno úřední se vyvěšovaly, kteroužto žádost ministerstvo příznivě vyřídilo. Nákladem spolku bude r. 1874 vydáno znamenité dílo Devatery knihy Viktorina Kornelia ze Všehrd, jehož redakci ochotně přijal a vedl dr. H. Jireček. Roku 1873 čítal celkem 164 údův, a sice: 133 činné (studující) a 31 přispívajících.

Jednota českých filologův.

Založena byla roku 1868 za účelem: podporovati snahy údů po vědeckém vzdělání filologickém v jazyku českém a pěstovati vzájemnost mezi nimi. Přispívá do Bibliotheky klassiků řeckých a římských zdařilými překlady, počavši překladem Pamětí Sokratových od Xenofonta, vydává od roku 1873 také vlastní Časopis filologicko-paedagogický, a k oslavě stoleté památky narozenin Josefa Jungmanna uspořádala dne 6. července 1873 slavnost vědeckou a 7. července hudební akademii. Toho roku čítala celkem 224 údy, totiž: 89 činných (studujících), 11 dopisujících, 42 přispívající, 78 zakládajících, 4 čestné.

Literární a řečnický spolek „Slavie“.

Založen byl roku 1869 za účelem: šířiti mezi údy známost světa slovanského a pěstovati mezi nimi pravou slovanskou vzájemnost. Pořádá vy-

učování jazykům slovanským, obzvláště jazyku ruskému, a koná důležitý čin literární, sbírajíc památky českého bájesloví, národního básnictví, práva, her, obyčejů, pohádek, pověstí a t. d.; podává je nyní tiskem v sešitech a oslavil roku 1873 stoletou památku narození Josefa Jungmanna vydáním Kytice z národních písní slovanských. Toho roku čítal spolek 63 údy, totiž: 41 činných (studujících), 12 přispívajících, 10 zakládajících.

Klub přírodovědecký.

Již v létech 1865—66 shromažďovali se čeští posluchači věd přírodních na vysokých školách Pražských soukromě za účelem vědeckých rozprav a zřídili potom „Přírodovědecký spolek universitní"; avšak tento v roce zašel a znova byl zřízen teprvé roku 1869 a dne 31. prosince t. r. povolen. Má účel: přednáškami a vědeckými výlety vzdělávati údy své a v přednášení evičiti; súčastnil se svolání sjezdu přátel věd přírodních v Praze rcku 1871 odbývaného, a připravuje nyní k tisku Krystallografické tabulky. Roku 1872—73 čítal 79 údův, a sice 43 činné (studující), 13 přispívajících, 23 zakládající.

Spolek českých posluchačů inženýrství

na polytechnickém ústavě království českého založen byl v květnu 1870 za účelem: doplňovati praktickým cvičením vědomosti svých údů. Vydal vlastním nákladem tato pojednání: O vyve-

dení skruží pro klenuté kamenné mosty od prof. Vil. Bukovského se 6 tabulkami litografovanými, litogr. Posunovadla, Otáčidla pro vozy s nákladem, Stanice dráh hlavních, Levostranné výměny, Formule pro vypočítání nosičů mostních na velké rozpnutí, Zprávu o měření Labe u Poděbrad. Roku 1873 čítal celkem 149 údy, totiž: 99 činných (studujících), 48 přispívajících, 1 zakládajícího, 1 čestného.

Klub historický.

Také čeští studující děje- a zeměpisu snažili se již v předešlých létech a zvláště v říjnu 1868 utvořiti mezi sebou jednotu, aby „vespolek podporovali se v horlivé snaze po důkladném pěstování vědy zvolené, aby pak řádně jsouce připraveni blahodárně a vydatně účinkovati mohli v povolání svém ve prospěch drahé vlasti své a vědy zvolené v jazyku českém“; avšak i oni nedostali povolení k uskutečnění záměru svého. Teprva roku 1873 byl klub jejich potvrzen, a čeští posluchačové jsouce toho času při zřizování historického semináře na universitě Pražské nepovšimnuti, usnesli se tedy, že „vlastními silami nahradí si to, čehož jinde proti právu a spravedlnosti se jim ubírá“. Pracuje k sestavení všeobecného historického katalogu co vydatného příspěvku k písemním pracím historickým, a čítal na konci roku 1873 celkem 67 údů, z nichž jest 51 činných (studujících), 9 přispívajících a 7 zakládajících.

K těmto spolkům druží se:

Klub stenografický,

založen v prosinci roku 1869 za účelem vzájemného cvičení a zdokonalování se v praktickém užívání těsnopisu v jazyku českém i německém. Údové jeho spisují stenografické protokoly o jednání valných hromad akademického čtenářského spolku, a svěřuje se jim také stenografování některých veřejných přednášek, na př. roku 1871 zařízených spolkem „Osvěta". Čítal roku 1872 a 1873 celkem 22 údy studující.

Klub českých šachistů,

založen v květnu roku 1870 za účelem: pěstovati hru šachovou ve všech jejích odvětvích. Pořádá zábavy a přednášky i turnaje šachové, a čítal r. 1873 85 údův.

Dobročinné spolky studentské:

Spolek pro podporování chudých filosofů,

studujících na universitě Pražské, založen roku 1868, byl původně utrakvistský; poněvadž ale německých údů byl počet malý, stala se brzy řeč česká řečí jednací. Roku 1872 prohlásil se spolek českým; poskytoval na konci r. 1873 podpory 25 studujícím filosofie, a čítal 87 údů činných (studujících), 27 přispívajících a 33 zakládající.

„Radhošť",

spolek pro podporu studujících moravských, slezských a slovenských v Praze, byl založen na po-

čátku léta 1870; podporuje údy své knihami a rozličnými pomůckami učebními, zaopatřuje kondice, hlavně pak uděluje jim obědy, a sice tohoto času průměrně 450 měsíčně. Na konci roku 1873 měl základního jmění 500 zl. a vydajného 2028 zl. 83 kr. r. m., a čítal celkem 158, údů, totiž: 135 činných, 22 zakládajících a 1 čestného. Protektorem spolku jest František Palacký.

„Radbuza“,

spolek pro podporování chudých akademiků kraje Plzeňského, vznikl v lednu 1873, udílí měsíčně sto bezplatných obědův a čítal t. r. 73 údy činné (studující), 35 přispívajících a 25 zakládajících.

Kondiční odbor akademického čtenářského spolku,

zřízen roku 1869 za účelem: obstarávati nemajetným bratřím studentům kondice, místa vychovatelská a p., a jsa podporován vlasteneckým obecenstvem obsazuje každoročně mnoho míst domácích učitelů, vychovatelů v Praze i na venkově.

Studentské tyto spolky pěstují mezi sebou bratrskou vzájemnost, jedny bývají údy druhých; horlivě přispívají k účelům vlasteneckým dle svých sil, na př. na národní divadlo, na Matice školské a j.; účastní se vždy s akademickým čtenářským spolkem veřejného života národního, jako: památné slavnosti položení základního kamene k národnímu

divadlu léta 1868 *), slavnosti 500leté památky narození M. Jana Husi, odbývané v Husinci a v Praze léta 1869, stoleté památky narození Josefa Jungmanna, odbývané v Údlicích a v Praze léta 1873 a t. d.

Akademický čtenářský spolek v Praze

jesti pravým středištěm všeho českého a vůbec slovanského studentstva na vysokých školách našich, a co takový zastupuje ho zajisté velmi čestně v životě společenském a národním. Po celé trvání své, zvláště pak od roku 1860, kdy prohlásil se zřejmě spolkem ryze československým, působí k dobru studentstva a ke cti národa našeho, i vykazuje se již mnohým zdárným ano příkladným činem i v umění a v literatuře, i v životě společenském a skutečným pěstováním vzájemnosti slovanské.

Odkazujíce na stručné vypsání dějin téhož spolku léta 1869 vydaných a hlavně na Výroční zprávy jeho, vycházející tiskem od správního roku 1865—66, v nichž od roku 1871 a v Kalendářích českého studentstva od r. 1870 počínajíce také Výroční zprávy některých jiných spolků studentských se nalezají, zpomeňme si jen na tyto úkazy činnosti jeho:

Uspořádal s vlasteneckou tendencí skvělé koncerty po devět let od 1857—1865; potom ochot-

---

*) Vyobrazení studentského průvodu viz v „Slavnosti položení základního kamene k nár. div. v Praze dne 16. května 1868“.

nická divadelní představení: roku 1865 Soběslav od V. Klicpery, r. 1866 Pražané léta 1648 od Fr. Turinského, r. 1867 Čestmír od J. K. Tyla, r. 1868 Žižkova smrt od J. J. Kolára, r. 1872 Záhuba rodu Přemyslovského od Ferd. Mikovce, r. 1873 Julius Caesar od W. Shakespeare-a, při nichž počínal si spolek „skutkem nadšeně“ a zvláště „ensembly, které stály v pravdě na samé výši dramatické, uchvátily nevídanou silou svou obecenstvo a unesly kypícím svým životem“.

A již před lety jednal o to, aby vydávati mohl spisy obsahu nepolitického, na př. roku 1852 vlastní časopis a r. 1857 Almanah; avšak onoho času bylo mu to pokaždé od policie zakázáno, „poněvadž prý to účel a obor činnosti spolku v stanovách vytknutý přesahuje“. Když ale to mu dovoleno bylo, vydal roku 1869 na památku svého dvacetiletého trvání „Almanah českého studentstva“, jenž od kritiky a obecenstva velmi příznivě byl přijat; vydává od roku 1870—71 počínaje Kalendář českého studentstva a j.

Nadšen pro svatou věc národní účastnil se vždy velmi horlivě v podnicích vlasteneckých, působě v pořádání znamenitých slavností národních, přispívaje na národní divadlo, na Matice školské a j.; ustanovil zvláštní odbor darovací na podporování našich bratří, „kteří jsou osamělí na hranicích a ostrovech německých, aby snad neutonuli v živlu cizím a nepříznivém“, a posílá hojně knih na potřebná místa v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a Slovensku. A když

roku 1872 hrozná povodeň zpustošila mnohé krajiny české, přispěl on rychle s pomocí 400 zl. r. m. a zřídil první „dobročinnou sekcí“, aby jen dle možnosti své pomohl nešťastnému lidu našemu. I sebral a na patřičná místa poslal celkem 1055 zl. 55 kr. r. m. a 554 kusů šatstva, prádla a obuvi.

A pěstuje s jinými spolky slovanskými skutečnou vzájemnost, bral dosud vroucí účastenství na pokračování vědy a umění v sesterských zemích slovanských, na př. roku 1863 při 500leté památce založení university Krakovské, r. 1869 při 50letém jubileu ruské university v Petrohradě a t. d.

A se skvělým výsledkem účastní se také života společenského mimo jiné hlavně svými oblíbenými plesy, při nichž od počátku měl na zřeteli také probouzení a šíření národního vědomí. První velikolepý, dle povahy spolku ryze československý ples odbýván byl roku 1870, a od toho času pořádají se každoročně nové plesy a mimo ně také zábavy a výlety, kteréž obecenstvo vlastenecké rádo navštěvuje.

Jak zrůstal akademický čtenářský spolek od té doby, co prohlásil se ryze československým, jak množily se prostředky jeho k vzdělání údů, praví nám následující přehled:

Rok	Údové činní (studující)	Knihovna		Časopisy			Jmění			
		díla	svazky	slovan.	cizé	celkem	základní		vydajné	
							zl.	kr.	zl.	kr.
1849	500	300	—	—	—	42	800 stř.	—	—	—
—	(r. 1854) 69	(r. 1851) 889	1369	(r. 1857) 16	33	49	(r. 1854) 0	—	0	—
1860	327	2676	4277	35	35	70	944 r. m.	72 ½	—	—
1861	391	2716	4593	51	40	91	1144	68	791	79
1862	482	—	5616	46	41	87	1560	72 ½	566	16 ½
1863	541	—	6549	54	53	107	2067	50	820	41
1864	491	—	7045	88	60	148	2611	80	577	79
1865	565	4205	6765	80	87	167	2110	—	281	84
1866	733	4003	7777	87	76	163	2349	—	68	81
1867	647	5183	8372	68	84	152	2528	47	771	75 ½
1868	822	5475	8744	81	89	170	2351	87	1518	68 ½
1869	1089	5697	9560	120	110	230	2901	22	1474	49
1870	1268	6523	10953	151	130	281	3542	70	2191	48
1871	1344	7578	12335	171	151	322	4837	60	2340	33
1872	1325	7752	12781	138	139	277	5728	90 ½	2572	60
1873	1442	8739	14293	153	146	299	7019	77 ½	2246	58

Tohoto roku čítal ještě 95 přispívajících, 112 zakládajících a 25 čestných, celkem 1674 údy. mezi nimiž bylo 13 obecních a 32 okresních zastupitelstev a 17 občanských záložen; měl fond na vydávání kněh 428 zl. 47 kr., fond pro vystavění akademického domu 332 zl.; značné sbírky přírodní: oddělení anatomicko-zoologické, botanické, polaeontologické a mineralogické, jakož i spořádaný archiv spolkový; veškeré jmění jeho na penězích obnášelo 28581 zl. $26^1/_2$ kr. r. m.

I náleží v každém ohledu mezi přední spolky vlastenecké, jako jsou: Umělecká Beseda, zpěvácký spolek Hlahol, tělocvičná jednota Sokol a j., v nichž také studentstvo četně zastoupeno jest. —

Avšak i v jiných městech utvořili sobě čeští studenti po příkladě akademického čtenářského spolku v Praze zvláštní spolky a pěstují s tímto přátelskou vzájemnost. Jsou to hlavně: „Zora“ v Brně a Český akademický spolek ve Vídni.

„Zora“,

akademický čtenářský spolek v Brně, založen byl pod jmenem „Zora spolek techniků“ roku 1866 jakožto pěvecký, potom r. 1868 co vědecký a čtenářský, vytknuv si za účel: „vzbuzovati lásku k vlasti a přispívati přednáškami, poučnými rozpravami, písemnými pracemi, čtením kněh a časopisů k vědeckému vzdělání svých údův a pak pěstováním zpěvu a společné ušlechtilé zábavy připraviti jim utěšenou a veselou mysl.“ Roku 1870 změnil ono

jméno v nynější, přijav stanovy akademického čtenářského spolku v Praze za své. Pořádal také mimo spolek zábavy a koncerty, na př. v Mor. Krumlově, v Kuřímě ve prospěch tamnější školy, nejnověji v Slavkově a j. Má knihovnu přes 500 děl a čítal na konci r. 1873 celkem 172 údy, totiž: 30 činných (studujících), 97 přispívajících, 41 zakládajících a 4 čestné.

Český akademický spolek ve Vídni

povstal splynutím dvou československých jednot akademických „Vltavy" a „Slavie" na počátku léta 1868; když ale časem nejen čeští, nýbrž i jinoslovanští akademikové k němu se přihlašovali, převzal nynější jméno „Akademický spolek ve Vídni".

Zasazuje se o to, „by myšlénka vzájemnosti všeslovanské mezi studentstvem Vídeňským i jinde se ujala", a by tam utvořil se „Všeslovanský spolek akademický"; než posud nebylo možno myšlénku tu v skutek uvésti, hlavně pro nedostatek podpory a též i pro lhostejnost akademiků mnohých u věci národní. „Přese vše úsilovné namahání a přičinění, které se každého roku za tou příčinou dálo, jest obmezen akademický spolek jen na české studentstvo a veškerá vyjednávání s jinoslovanskými spolky, jako s ruskou „Osnovou", s horvatským „Velebitem", srbskou „Zorou" a polským „Ogniskem" zůstala marna."*) — České studentstvo ve Vídni přispívá k utu-

*) Výroční zpráva akademického spolku ve Vídni od 1. listopadu 1872 až do 1. ledna 1874 a Kalendář českého studentstva r. 1873—74 str. 117 a násl.

žení národního sebevědomí mezi tamnějšími Čechoslovany; více údů jeho přednáší v „Komenském“, spolku pro české průmyslové školy ve Vídni, pořádá každoročně ve prospěch týchže škol besedy a vždy účastní se oslavení památky našeho Jana Kollára, pěvce „Slávy Dcery“. — Spolek měl na konci r. 1873 knihovnu 1254 děl v 1950 svazcích, novin 87, a sice: 60 slovanských a 27 cizích, a čítal celkem 183 údy, totiž: 137 činných (studujících), 14 přispívajících, 26 zakládajících a 6 čestných.

V nejnovější době nastala všemu studentstvu mimo vlastní studia ještě jiná povinnost.

Za minulých dob bývali studenti vesměs vojenské služby svobodni; zákonem ale daným dne 5. prosince 1868 ustanovena jest i pro ně branná povinnost a sice: jednoroční činná služba, 9 let zálohy a 2 léta zemské obrany. Za povolení jednoroční služby dobrovolné mohou žádati, kteří se vykáží „vzděláním, jakého se nabývá na vyšším gymnasiu nebo reálce čili na ústavech jim na roveň postavených, jako jsou: akademie umělecká, obchodní, hospodářská, lesnická, hornická a t. d.“ A kdo se vykáže prospěchem výtečným aneb odbytou zkouškou maturitní nebo státní, může, je-li nemajetným, sloužiti na státní útraty; jinak děje se to na útraty vlastní.

A tu nastala našemu studentstvu nová práce, ne snadná, ale prospěšná, totiž: „aby i ve vojště

zcela zavládl duch bratrství, lidskosti a dobrovolné protože rozumné poslušnosti. Oni stanou se skutečně živlem, spojujícím i duševně vojsko s občanstvem, z něhož vyšlo a jež přece až do nedávna vidělo v něm jen svého sužovatele.

Tohoto cíle dojdou dobrovolníci především pravou svorností mezi sebou. Že sami kastovní ten rozdíl necítí a neukazují, jakýž mnozí jich představení tak rádi a často citelně činí mezi těmi, kdož na vlastní útraty jsou a kdož slouží na útraty státní; že se ujímají sebe vespolek a hájí jméno studentstva naproti malicherným přechmatům; že se skrovnými výjimkami nedychtí po úsměvu a přízni, již by si podlou podlízavostí museli zakoupiti; že považujíce studium své vždy za věc hlavní, předce hledí, aby za tento rok i „na vojně" něčím ducha svého obohatili, aniž by se vlastnímu povolání svému odcizili — to vše, jak se posud ukázalo, slouží jim v poměrech nynějších velmi ke cti." *)

Ve prospěch českého studentstva a posvátné naší národnosti jest vůbec vždy velmi žádostivo, by všichni studenti pracovali *svorně a vytrvale* za vytknutým sobě šlechetným účelem, a protož aby, pokud to jen možno, nevstupovali do škol ani středních ani vysokých v cizích městech, kde beztoho

*) Viz „O branné povinnosti studujících" v Kalendáři českého studentstva 1870—71.

pro ně nepřátelé naši nemají leda posměch a odstrkování; aby soustřeďovali se v českých školách středních, v českých akademiích, v české polytechnice, v českých přednáškách naší staroslavné university Pražské; aby varovali se nebezpečenství, jaké jejich posvátné národnosti v německých školách a v cizích městech nastrojeno jest, aby nestali se obětí cizáctví a nepadli v opovržení vlastních bratří svých! A když nelze vyhnouti se těmto místům, nutno jest, aby jednotili se tu, hlavně ve Vídni, v československý spolek akademický, shromažďovali se také v universitní přednášce české, sílili dle možnosti vědomí vlastenecké i dále v jiných druzích, aby nikdy se nepoddali návalu cizoty nepřátelské a zachovali vždy čisté smýšlení národní.

Majíce stále na paměti svaté povinnosti k vlasti a k národu svému, vzdělávejme se horlivě na vlasteneckých ústavech, učme se záhy znáti jazyk, literaturu a dějiny milého národa svého; soustřeďujme se na vysokých školách tam, kdež aspoň částečně podává se nám věda v jazyku mateřském; soustřeďujme se tu v jeden mohutný spolek akademický, abychom takto svorně, vždy svorně a vytrvale působili co nejvíce možná k dosažení práv a k zvelebení jazyka svého, a prospívali tím více k blahu vlasti, k blahu rodných obcí a k blahu vlastnímu.

Připojujme se k oněm odborným spolkům vědeckým, každý dle povolání svého, přispívejme dle

svých sil ochotně a upřímně k plnění vytknutých účelů; přidružujme se spolu k oněm spolkům krajinným, a varujíce se vůbec všemožně netečnosti, lhostejnosti, nesvornosti a podobných hanebných vlastností v životě spolkovém a národním, pomáhejme vespolek úsilovně k uvědomění lidu, k šíření vzdělanosti po všech vlastech československých, a pravou „osvětou k svobodě"! — Mějme všichni stále tuto svatou povinnost svou na paměti, vyznávejme lásku k vlasti a k národu netoliko vroucími byť upřímnými slovy, nýbrž i skutky, obětavými činy! —

Ohledněme se jen na minulost *českého* studentstva; zdaž nemáme tu skvělé příklady tétéž *účinné* lásky?

Vidíme, že české studentstvo ve všech dobách národních, v utěšených i trudných, pilně sebe vzdělávajíc vždy chovalo obětavou lásku k vlasti, k národním snahám. Za doby M. Jana Husi a v XV. a XVI. století lnulo s nadšenou myslí k vznešené snaze národa českého, rozhodně a obětavě slovy i skutky přispívalo k uskutečnění svobody svědomí a svobody národní; trpělo proto v žalářích, snášelo muka a rozličná pronásledování od nepřátel. A když od těchto násilně ve školách odnárodňováno bylo a bohužel jazyku mateřskému v XVII. a XVIII. století se odcizovalo, i tu přece zůstala v něm a doutnala jiskra lásky k rodné zemi, vzňala se i v obětavou lásku, kdykoli nepřátelé cizinci v úrodné kraje české byli vtrhli a královské Praze

*

zhoubně se blížili. Studentstvo samo nadšeno duchem bojovným sestupovalo se v ozbrojené legie studentské, hotovo jsouc hájiti královské město i vlast, a hrdinsky bojovalo a život kladlo v obranu její. A když v době křišení národa českého na konci XVIII. a na začátku XIX. století několika vlasteneckými kněži a učiteli studentstvo též uvědoměno bylo, tvořilo brzy s těmito „zvláštní chór hrdinů, kteříž učíce se skorem jako v katakombách řeči mateřské, tím zároveň se tužili a připravovali na útoky sborů skutečně nepřátelských, na útoky, jež sáhaly od pokrytecké nepřízně školské až po zřejmé veřejné pronásledování.“ *) Vzdělávalo sebe ve prospěch národa, šířilo osvětu mezi lidem, oživovalo v něm lásku k utlačovanému jazyku mateřskému; uvědomělé studentstvo české stalo se pravým apoštolem národní uvědomělosti, spoluzakladatelem probudilosti národa svého. Od blahodárné činnosti této neodvrátilo je ni pronásledování od nepřátel, ani posměch a opcvrhování od neuvědomělého, odcizeného obecenstva, ni vyloučení z každé „vzdělané“ společnosti, ni škodolibost a nevděk od netečných známých a bývalých přátel. Ono zůstalo věrno vlasteneckému smýšlení a jednání, pracovalo neunavně a často v zapírání sebe sama k blahu a povznešení milovaného národa, k zvelebení opovrhovaného, zanedbávaného jazyka jeho. V ušle-

*) Epištoly k našemu studentstvu. Feuilleton od × (Vítězslava Hálka) v Národních listech r. 1873 čís. 181.

chtilé snaze sestoupilo se roku 1848 v ozbrojenou legii studentskou, a když tato rozpuštěna byla, v legii novou, v akademický čtenářský spolek v Praze, který po celý čas trvání svého blahodárně pro české studentstvo a ke cti národa působiti hledí.

Zajisté povinností jest českých zastupitelstev obecních, okresních a všeho vlasteneckého obecenstva, by stále pomáhalo českému studentstvu k dosažení oněch chvalitebných účelův; jako zase povinností každého českého studenta jest, aby dle rodiště a studií svých k některému krajinnému a vědeckému, jakož i k akademickému čtenářskému spolku co středišti českého a slovanského studentstva na vysokých školách Pražských se připojil a věren jeho heslu „Osvětou k svobodě!“ vytrvale pracoval i v letech studentských i v budoucím povolání svém nejen k ušlechtění a k dobru vlastnímu, nýbrž i ve prospěch rodákův a krajanů svých i ku blahu a ke cti milovaného národa českého! —

KNIHTISKÁRNA J. OTTO V PRAZE.